

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

POLONA ŠKRINJAR
ZGODBE IZ ŽIVLJENJA

Diplomska naloga

Mentor:
prof. dr. Miran Hladnik

Sonja Janeš
Kočevje, december 2005

KAZALO

UVOD	4
NEKAJ BESED O AVTORICI	5
VSEBINE	6
Klapa Joka Koprive	6
Pečina	6
Medeno leto	8
Zgodnja pozeba	9
ŽANRSKA IN SLOGOVNA OZNAKA	11
MOTIVIKA	12
Folklorna motivika	12
Človek – narava	12
Človek – žival	13
Vas – mesto, tujina	14
Delavska motivika	15
Dedovanje	16
Upor in optimizem	18
Ljubezen in spolnost	20
Starševstvo in materinstvo	22
Tuj otrok v družini in motiv prezgodnjega otroka	23
Motivi vraževerja	23
ODNOSI MED LJUDMI	25
OSREDNJI LITERARNI LIKI	26
Moški	26
Ženske	27
Romana Škrinjarjeve in ženski roman	28
Otroci	29

SLOG IN ZNAČILNOSTI PISANJA_____	31
Od prvoosebnega k tretjeosebnemu pripovedovalcu_____	31
Avtobiografski elementi_____	31
Socialni realizem in verizem v delih_____	32
Dogajalni čas in prostor_____	33
Besedje_____	34
Simbolika_____	34
Tehnika pisanja_____	35
DPISOVANJE Z AVTORICO_____	37
SKLEP_____	42
VIRI IN LITERATURA_____	44

UVOD

S pisanjem Polone Škrinjar sem se prvič srečala, ko sem honorarno lektorirala tednik *Kmečki glas*, ki v podlistku in v rubriki Pisana njiva objavlja njene zgodbe. Pritegnila me je njena kmečko-delavska tematika z vso problemskostjo sodobnega sveta. Ta mi je blizu, saj sem kot osnovnošolka na kmetih, pri svojih starih starših, preživljala vse počitnice, zdaj pa se ubadam s težavami delavskega sveta. Zelo berljiv je njen dialoško-pripovedni slog, ki je začinjen z gorenjskim in prleško-prekmurskim narečjem. To je zadostovalo, da je njeno pisanje pritegnilo mojo pozornost in me prepričalo.

Ker so bila dela Polone Škrinjar že obravnavana v več diplomah, sem se morala omejiti na tista, ki v okviru diplomskih del še niso bila vzeta pod drobnogled. Tako so mi na voljo ostala štiri: *Klapa Joka Koprive*, *Pečina*, *Medeno leto* in *Zgodnja pozeba*. Zanimalo me je, kako je avtorica predstavila življenje na podeželju, povezavo človeka in narave, odnos med človekom in živaljo, možnosti za življenje na vasi, v mestu in tujini, vprašanje dedovanja in dediščine, delavsko problematiko, odzive človeka na težave sodobnega sveta, kako avtorica gleda na ljubezen in spolnost ter na starševstvo in materinstvo. Zanimivi so odnosi med ljudmi, predvsem med moškim in žensko, za katera je avtorica prepričana, da sta si tako različna že zaradi drugačne vzgoje. Ko predstavlja človekove stiske in strahove, sem in tja spretno vplete kakšen motiv vraževerja. Da zgodba še bolj pritegne, je tu njena simbolika. Vse, o čemer piše, pa jemlje iz resničnega sveta, iz življenja sodobnega slovenskega kmeta in delavca, ter v zgodbe vključuje svoje pripetljaje, čustva in izkušnje. Tako predstavlja svoj pogled na življenje in razkriva svoj odnos do sveta.

NEKAJ BESED O AVTORICI

Polona Škrinjar se je rodila 16. septembra 1946 Andreju in Cilki Ažman. Že od rojstva živi in dela na domači kmetiji pri Jakobč na Zgornji Lipnici pri Radovljici, ki jo je podedovala kot edini otrok v kmečko-delavski družini, čeprav to ni bilo v skladu z njenimi željami, saj so bile njene sanje igralska kariera. Igrala je, še preden je prestopila šolski prag in znala črkovati; besedila so ji brali, ona pa se jih je naučila na pamet.

Prvi dve leti je hodila v šolo na Zgornjem Lancovem, potem pa v Radovljici. Do Radovljice je bilo dobro uro peš hoda in poleti so ubirali pot po bližnjicah, pozimi pa se prebijali skozi sneg. Šele zadnje leto je otroke v šolo začel voziti šolski avtobus. Po končani osemletki se je zaposlila pri kmetijski zadrugi, po nekaj letih pa v lipniški Iskri, tovarni urnih mehanizmov, kjer je osemnajst let delala za tekočim trakom, ko je opravila strojepisni tečaj in tečaj tehničnega risanja, pa še deset let kot tehnična risarka. Danes je upokojena.

Že kot osnovnošolka je napisala nekaj pesmi, kot najstnica pa svojo prvo dramo *Pusti grad*, ki je bila uprizorjena na lancovškem odru in v kateri je nastopila tudi sama. Napisala je še nekaj dram, in sicer *Partizan Zagloba*, *Hiša na samoti* in *Karlinca, oh, Karlinca*, ki so bile prav tako uprizorjene na ljudskoprosvetnem odru na Lancovem. Več let je vodila otroško dramsko skupino in otroški pevski zbor.

Prvo črtico *Čakanje* je objavila v Pisani njivi, literarni rubriki Kmečkega glasa, 1966. leta. Svoje prvo daljše besedilo *Pavla* je leta 1979 poslala na razpis Srečanje začetnikov pesnikov in pisateljev Gorenjske in bila zanj nagrajena. Tedanja urednica Pisane njive Neža Maurer jo je usmerila k tedanjemu uredniku Prešernove družbe Ivanu Potrču, ki jo je usmerjal in spodbujal pri pisanju. Pri Prešernovi družbi so poleg *Pavle* (1982) izšli še *Črni človek* (1984), *Grenko brinje* (1985), za katerega ji je bila dodeljena pisateljska nagrada Prešernove družbe, zbirka novel *Sence nad Raspokom* (1986), *Beg* (1987), *Čas za roparice* (1989), *Pečina* (1998) in *Medno leto* (2004). *Plaz* (1988), *Divji volčin* (1990) in *Prigode Gorčka Koka* (1994) so bili objavljeni pri Založbi Kmečki glas. Deli *Klapa Joka Koprive* (1997) in *Slovenski miti in legende* (1998) sta izšli pri Državni založbi Slovenije, *Zgodnja pozeba* (2005) pa pri Mladinski knjigi. Leta 2003 je pri založbi Gyrus izdala še tri basni, in sicer *Požrešni rogač*, *Vrtoglavi muflon* in *Modri kačji pastir*. Svojo kratko prozo ves čas objavlja še v revijah: *Naša žena*, *Primorska srečanja*, *Kmečki glas*, *Ognjišče*, *Snovanja*, *Otrok in družina*, *Srce in oko*, *Kekec*, *Ciciban* in drugje. Napisala pa je tudi nekaj pravljic za radijsko oddajo *Lahko noč, otroci*.

VSEBINE

Klapa Joka Koprive

V podeželski vasici z imenom Župnija je bolj malo otrok, a dovolj, da se je oblikovala skupinica, ki ima kot vse prave klape svojega vodjo. Sestavljajo jo: Čukova dva, in sicer Matija z vzdevkom Cot, ki je ljubitelj ptic, in prepirljivi Tina ali na kratko Tinc, Mihova Toni z mešančkom Lužijem in Koprivova Maruša z bratom Jokom na čelu. Zbirajo se v Čukovem skednju, kjer poležavajo na senu in se pogovarjajo o vsem mogočem: poročajo si o novostih in zanimivostih v vasi, kujejo načrte, kako bodo izpeljali kakšno norčijo, itn. Pri tem se zelo zabavajo, a zadnjo besedo ima vselej Jok Kopriva. Poleti se jim pridruži še svojeglava Barbara iz bližnjega Hotina, ki je Cotova in Tincova sestrična. Vsi so še osnovnošolci in približno enakih let, tj. okoli 12 let, le Toni je nekoliko mlajša, a ker je preveč jezikava, so jo že skoraj morali vzeti v klapo, ker le tako drži jezik za zobmi.

Ko pa mestni Finkovi kupijo in obnovijo nekdanjo Sršenovo domačijo, ki jo uporabljajo le čez poletje, so takoj v središču pozornosti cele vasi. Za klapo je zanimiv predvsem Finkov Peter, ki je približno njihove starosti in se jim zdi primeren za v klapo. Toda najprej se mora nekako izkazati, zato ga preizkusijo: prebresti mora sluzasto vaško močvirje. Maruši je takoj všeč, ko pa pride na počitnice še Barbara, ki ji je naklonjen Jok, oba dobita tekmeča: Maruša Barbaro, Jok pa Petra. Poleg tega se Jok počuti ogroženega še znotraj klape, ker Petra vsi sprejemajo, in se mu zdi, da izgublja veljavo. Vse to pa privede do pretepa med Petrom in Jokom, v katerem je slednji poraženec, zato se osramočen odloči za maščevanje. V Finkov avto skrivaj vrže osje gnezdo, ose pa tako popikajo Petra, da pristane v bolnišnici. Vsi iz klape vedo, kdo je glavni krivec, a nihče ne odobrava njegovega dejanja. Tudi Joku je žal, saj ni želel, da so posledice tako hude. A k sreči je Peter čez nekaj dni že doma, tako da gre lahko z ostalimi vaščani praznovat k Šiškovim vrnitev iz tujine Šiškove Milke in krst njenega sinka. Ker pa se Jok ne pojavi na vaškem praznovanju, ga Peter poišče, mu ponudi spravo in tako se vse lepo zaključi.

Pečina

Ko je Brigita Poglajen izgubila službo, se ji je začelo podirati vse, na čemer je gradila mnogo let. Pravzaprav se je vse začelo že prej, a zdaj je to opazila in občutila toliko bolj. Vedno bolj jo je mučil spomin na nesrečni dogodek, ko je njen mlajši bratec Tonček padel čez

pečino v prepad in umrl, ona pa ga ni uspela pravočasno zadržati. Ko je umrla njena teta Angela, ki je v mladosti zanosila s poročenim moškim in otroka vrgla čez pečino, nato pa odšla na Štajersko, kjer si je ustvarila družino, je mislila, da bo tudi ona ubežala pečini iz nočnih mor. Z možem Blažem Lapom sta si postala prava tujca. Slutila je, da hodi k drugi v vas, a ko mu je to nekoč omenila, je vzkipeel in vse zanikal, tako da je svojo bolečino raje prenašala potihom. Sin Bogdan se je umeščal v neki višji razred. Bil je poročen in imel dobro službo. Domov je prišel le, ko je kaj potreboval. Tudi s hčerko Tejo sta se oddaljili, odkar so jo vrgli s fakultete. Nosila se je po punkersko in nihče ni vedel, kaj počne in s kom se družijo. Še hiša, za katero je bilo potrebnega toliko odrekanja, da sta jo z Blažem zgradila v tedaj novem naselju na Goški, ni bila več to, kar je bila. Navzven je ostala ista, a nikomur ni več predstavljala doma, le nekakšno zasilno domovanje.

Tudi z bratom Romanom Poglajnom si nista bila blizu. Bil je uspešen poslovnež in se je pehal samo za denarjem in premoženjem, kar je skalilo njune medsebojne odnose. Tudi Blažu ni bil všeč, ker je bil vedno boljši od njega: imel je službo, ki jo je Blaž izgubil, ker je šlo podjetje v stečaj, Roman pa jo je pravočasno zamenjal, imel je uveljavljen položaj v družbi, navzven je izgledalo, da ima urejene tudi znotrajdružinske odnose. V resnici pa je ravno družinsko življenje trpelo na račun njegove poslovne uspešnosti: sin Iztok še v šolo ni maral hoditi, ker se je zanašal na to, da mu izobrazba ne bo prav nič koristila, ker se bo zaposlil pri očetu, hči Nataša je bila zadovoljna s službo fizioterapevke v domu ostarelih, čeprav to ni bila njena sanjska služba, samo da ni bila odvisna od svojih domačih, od katerih se je precej odtujila, žena Jožica pa se je zapila.

S sestro Ančko, ki jo je zaradi druge zapustil mož in je za njim dolgo jokala, sta se le redko videli. Nazadnje ob otvoritvi Romanove restavracije. Tu so se zbrali vsi Poglajni, a so si bili kot tujci. Brigita ni spregovorila besede ne z lastnim sinom ne s sestro. Še najbližji ji je bil Tejin fant, narkoman, ki ga je pripeljala domov. Želel je zaključiti svojo narkomansko zgodbo in začeti znova, a mu Teja ni znala pomagati. Z Brigito sta se hitro ujela, saj je bila tudi sama nerazumljena med svojimi najbližjimi, in prišlo je do kratkotrajnega ljubezenskega razmerja med njima. Takrat se je nekaj v njej premaknilo in odločila se je, da se bo reševanja potaplajoče barke lotila na drugačen način. Najprej se je od vsega želela odmakniti, da bi oba z možem ugotovila, če si sploh želita karkoli spreminjati. Tako se je odpravila v Maribor, kjer se ji je ponudila možnost za službo.

Medeno leto

Času, v katerem poteka čebelja paša, to je od pomladi do konca avgusta, Ciril Luzner, oče, ki je bil hrvaškega rodu, ga je klical tudi Čiro, pravi medeno leto. Ciril ali tudi Č'belca je čebelar in zeliščar. Njegova mati Jozephina Luzner, rekli so ji tudi Pepina, ki jo je mož Ante zapustil in se vrnil v svoj rojstni kraj, je ves čas upala, da bo njen sin imel nekoč lekarno in bo tako ona postala gospa. A ker se to ni nikoli uresničilo s sinovo pomočjo, je videla priložnost z ostarelim Antonom ali Zvonkom, kot mu je rekla, ki se ji je predstavil kot upokojeni zdravnik, a je bil v resnici le nekdanji poštar. Ljudje pa Cirila kljub temu cenijo in ga imajo radi, ker jim zna svetovati pri raznih zdravstvenih tegobah, njegov med in drugi izdelki iz medu pa so zelo zdravilni. V pomoč je bil tudi Sodarjevi Rezki, poročeni z Martinekom Pušičem, pri njenih težavah z vnetji po celem telesu. Še najbolj moteče je bilo, ker ji je bolezen kazila obraz. Spoznala sta se na Kodrašci v Jelovici, kjer je Rezka podedovala travnik, Ciril pa si je ravno njenega izbral za pašo svojih čebel. Zaradi osamljenosti in nesrečnega zakona, vedela je namreč, da njen Martinek skrivaj ljubimka s svojo večno teknico Muharjevo Fani, se je spustila v ljubezensko razmerje z njim, pa čeprav je vedela, da nimata skupne prihodnosti. Ciril je bil preveč nestanoviten in je zelo užival v samskem stanu.

Tudi Fani se je po dolgotrajnem in napornem prizadevanju za Martinekovo naklonjenost že kar sprijaznila s samoto, saj je vedela, da Martinek Rezke ne bo nikoli zapustil, zato je morala svojo srečo poiskati drugje. Po mnogih letih jo je našla v petju. Tudi njena nezakonska hči Darja ni imela sreče v ljubezni; imela je ljubezensko razmerje s poročenim Ibrahimom Mulatovičem – Ibretom. Rada je dražila in izzivala svojo mamo in ji delala težave, Fani pa je bila Darja vedno v napoto, a v resnici sta zares imeli le ena drugo.

Naporen otrok je tudi Saša Pušič. Ko je zanosilo njegovo dekle Šerbi, sta se vedla zelo neodgovorno in nedoraslo novi situaciji. Nista se ukvarjala s prihodnostjo, živela sta le za danes. In ker ni skrbelo njiju, kako bo v prihodnje, ni skrbelo nikogar.

Tu pa je še ena oseba z osamljenim srcem, to je Micika Pušič, poročena s Primorcem Mariem Cigojem, ki jo je imenoval kar po primorsko Marina. Ker je bil mornar, sta preživljala malo časa skupaj, materialno pa je bila popolnoma preskrbljena. A Micika je spoznala drugega in se ločila.

S svojim hrepenenjem se je mučila tudi Malika Pušič v domu ostarelih na Ptujju. Zelo rada bi se vrnila na svoj dom na Štajerskem, a ker sama ne more več skrbeti zase, to ni mogoče. Zato jo je Martinek za nekaj dni pripeljal na svoj dom na Gorenjsko, na Vreče, dokler se najhujša čustva ne poležejo. Z Rezko sta se takoj dobro ujeli. Peljala sta jo na

Kodrašco pokazat Rezkin travnik in takrat je Rezka nazadnje videla Č'belco, saj mu je Martinek rekel, naj odide. Malika pa je bila kljub starosti modra ženska in je opazila njuno tiho slovo. Č'belca se je odpeljal novim dogodivščinam naproti, Rezka pa se je vrnila v svoje staro življenje, a vendar bogatejša z novimi izkušnjami in novimi cilji.

Zgodnja pozeba

Pri Kečkovih se je veliko delalo. Vsak si je moral zaslužiti vsakdanji kruh. Stari Keček je dobro gospodaril, njegova žena Hilda pa gospodinjala. V pomoč so ji bile tri hčere: najstarejša Pavlika je poleg dela doma še nekam hodila kuhat, Krista šivat, najmlajša Štefika pa je materi pomagala pri vseh delih, predvsem v času odsotnosti obeh sester. Starega Kečka je skrbelo za nasledstvo, saj ni imel primernega potomca, ki bi nasledil njegovo delo na domačiji. Sin Lovrek je bil preveč len in je komaj čakal, da bo šel služiti vojaški rok. Tako se bo izognil delu na kmetiji, ki mu je že presedalo. Pavlika je v časopisu našla oglas, da v Avstriji iščejo gospodinjsko pomočnico, in je odšla od doma v upanju na boljšo prihodnost. Krista in Štefika se staremu Kečku nista zdeli primerni za gospodarico kmetije, še najprimernejši se mu je zdel Karli Cmurek – Cmurek, ki je bil pri njih v rejništvu. Keček ga je imel za sposobnega kmečkega fanta, a mu tega ni nikoli pokazal, kaj šele povedal. Nasprotno, za Cmureka je imel trdo roko, tako da je bil večkrat tepen. S Štefiko sta si bila všeč, a ker ga zaradi tepeža ni bolelo le telo, ampak tudi duša, se je odločil, da gre boljšemu življenju naproti. Ni prišel daleč. Bila je že jesen in jutra so bila zelo mrzla. Malo si je hotel odpočiti ob poti, a je zaspal. Stari Keček ga je našel popolnoma prezeblega. Na vozu ga je odpeljal nazaj, na Kečkovo domačijo. Tokrat pa ni bil tepen; šele ko so doma ugotovili, da je Cmurek odšel, so se zavedli, koliko jim pomeni njegova pomoč in da jih je spet zapustil eden izmed njih. Tako se je začelo novo poglavje v njihovih medsebojnih odnosih.

Kmalu za Pavlikinim odhodom je odšel še Lovrek, a ta v vojsko. Kiričev Slavek, ki se je prej sukal okrog Pavlike, se je zdaj začel zanimati za Kristo. Najprej se ga je branila, kmalu pa začela pospeševati priprave na poroko, menda je bil otrok na poti, ki je bila v novembru, takoj po svetem Martinu. Po novem letu pa se je nepričakovano vrnil Lovrek, ki so ga v vojski odslovili in ga proglasili za nesposobneža. Ker se tudi doma ni počutil cenjenega in dobrodošlega, je samo iskal razloge za prepir in si na koncu sodil sam. Stari Keček se je počutil delno krivega za sinovo smrt, poleg tega pa ga je krivila še žena Hilda. Začel je piti, postajal je neznosen, nekoč je lastno ženo skoraj zadavil. Ta dogodek ga je streznil, tako da se

alkohola ni več pritaknil. Začel se je zavedati, da je odpovedal kot gospodar, a ker je bila bolečina zaradi krivde prehuda, sam končal svoje življenje. Po tem dogodku je Štefika odšla s Pavliko v Avstrijo, Cmurek pa k materi v mesto. Kečka je ostala sama, a zdel se ji je greh, če ne bi delala, kolikor je pač mogla. Tako je sama naprej kmetovala, še isto leto pa se je iz mesta vrnil Cmurek, kateremu je bila Kečkova domačija pravzaprav vedno edini dom.

ŽANRSKA IN SLOGOVNA OZNAKA

Klapa Joka Koprive je deška mladinska povest, saj ima vse glavne značilnosti le-te: kot glavni junaki nastopajo dečki in deklice, pripoved je preprosta, zgradba zanimiva in domišljajska, vsebina pa pustolovska, igriva, vzgojna, o odraščanju in tegobah, povezanih s tem, prisotne so živali, delno pa tudi fantastika. Potrditev najdemo tudi pri sami avtorici, ki knjigo namenja enajst- in dvanajstletnikom, ki so ravno na začetku najstniških let. Srečni konec in vzgojna drža pa delo uvrščata tudi med večerniške povesti.

Zgodnja pozeba je kmečka povest. Vsebuje značilnosti socialnorealistične in naturalistične povesti. Prisotna je proletarizacija vasi, motiv rejništva in srečen konec v perspektivi, saj je nakazan nek obet za prihodnost. Veristično je opisovanje pijančevanja in nasilja znotraj družine, samomorilskost in živalska motivna drastika. »Najpomembnejšo vlogo v povesti ne igra glavna oseba, ampak kmečka domačija.« (Hladnik, Povest, 1991, 72.) Prisoten je tudi konflikt med očetom in sinom, še posebej pa je za povest značilna folklorna scena.

Pečina je socialnokritični roman, za katerega je značilna kritika družbe in gospodarskega sistema. Snov je podana s perspektive malega človeka, ki ga družbene razmere čustveno in moralno dotolčejo. Ljudje so med sabo odtujeni, celo sebi, in izkoriščevalsko nastrojeni. Izpostavljeni so posamezniki, ki pa so odsev celotne družbe in razmer časa.

Medeno leto je socialnokritični roman, ki opisuje življenje v določeni družbi in slika socialne odnose med ljudmi. Predstavlja vsakdanje ljudi ter njihove pozitivne in negativne lastnosti. Tudi tu so v ospredju posamezniki, katerih čustvovanje in ravnanje je posledica družbenih razmer. Pri tem se zgleduje po socialnorealističnem romanu iz časa pred drugo svetovno vojno.

Romana sta težko žanrsko opredeljiva, saj delavski roman, kot bi opredelila Pečino, in socialnorealistični roman, kot bi opredelila Medeno leto, nista v današnji zavesti. Oba sta del preteklosti.

MOTIVIKA

Folklorna motivika

Zelo izrazita je v povesti *Zgodnja pozeba*. Tu je je tudi največ, saj delo na kmetiji omogoča preživetje neke kmečke družine; v tem primeru so v ospredju Kečki. Njihova osnovna dejavnost je prašičereja, imajo pa tudi nekaj goved, vinograda in gozda. S tem je povezano delo na polju ter gojenje in pobiranje poljščin (koruza, krompir, buče, pesa ...), krma živali, dela na travniku in v hlevu, pašništvo, prisotni so opisi parjenja prašičev, skopljenje majhnih pujskov, ki so namenjeni za nadaljnjo rejo, dela v vinogradu in trgatev ter pripravlanje lesa za ogrevanje pozimi. Poleg tega so opisani še nekateri kmečki običaji: kmečka ohcet, priprava mrliča na njegovo zadnjo pot, pogreb in sedmina, koline ter postavljanje klopotca v vinogradu.

Nekaj je je tudi v povesti *Klapa Joka Koprive*, ampak tu kmečka opravila in običaji nimajo osrednje vloge. Opisi so skopi, dela na domačiji so bolj omenjena v okviru neke situacije, v kateri se znajdejo glavni akterji zgodbe. Se pa večina dogajanja odvija v podeželskem okolju in tudi življenje otrok ter njihove igre so povezani s tem okoljem.

V romanu *Medeno leto* je precej natančno predstavljena dejavnost čebelarstvo. Prek spominjanja so omenjeni košnja, vinogradništvo ter življenje na kmetiji.

V romanu *Pečina* je folklornih motivov le za vzorec, pa še ti se pojavljajo le v okviru spominov.

Človek – narava

Največji pomen ima v povesti *Zgodnja pozeba* narava, saj kmetu daje možnost življenja in preživetja. Človek na podeželju živi v sožitju z njo; on jo »neguje«, ona pa mu vrača z lepimi pridelki. A razmerje med njima ni vedno ugodno, saj narava lahko hitro pokaže tudi svojo kruto in neizprosno plat, ki je za človeka, odvisnega od nje, lahko usodna, lahko pa mu je le v opomin. V zgodbi se kot taka kaže z vremenskimi nevšečnostmi (pozeba, suša, toča ...) pa tudi z naraslimi vodami, ki odnašajo najrodnejši kos zemlje. Ob branju se zavemo, kako majhni smo v primerjavi z močjo narave, ki življenje daje in tudi jemlje. Ob pozebi v Kečkovem vinogradu je pisateljica zapisala: »Keček je šel z očmi tja, zajokala mu je duša od gorja, prevzeta ob pogledu na zeleno in rjavo listje, med katerimi grozdov skoraj ni bilo. Tiste redke, ki so ostali, bi lahko preštel na prste ...« (*Zgodnja pozeba*, str. 134.)

Predvsem v pozitivni luči je predstavljena narava v povesti *Klapa Joka Koprive*. Tu narava predvsem daje; otroci se zbirajo na skednju, kopajo v Savi, rabutajo sosedovo sadje, pomagajo pobirati pridelke, pozimi smučajo in sankajo ... Predstavlja pa jim tudi izziv, saj je eden od pogojev, da si sprejet v klapo, tudi ta, da pogumno prebrodiš sluzasto vaško močvirje, polno mrčesa in rastlin, ki se ti ovijajo okoli nog, in se ti ugreza, ko brodiš po njem. Močvirnat svet se pojavi tudi v *Zgodnji pozebi*, a tu predstavlja prostor, kjer se da nabrati dobro krmo za prašiče.

Narava kot okolje sproščanja se pojavlja predvsem v obeh romanih, saj osrednji liki prihajajo s podeželja, živijo pa v delavskem okolju, polnem stisk in tegob, ki so ves čas prisotne v tovrstnem socialnem okolju in jim jemljejo energijo za nadaljnje življenje. Osebe zato rade namenoma hodijo v naravo, kjer se naužijejo miru, svežega zraka in kjer si lahko uredijo misli.

Človek – žival

Živali imajo v *Zgodnji pozebi* velik pomen, saj so del življenja na kmetih. Človeku na podeželju dajejo hrano, bodisi mleko ali jajca bodisi v obliki mesa. Dajejo pa tudi zaslužek; pri Kečkih je bila prašičereja poleg denarja od socialne službe za rejenca edini denar pri hiši.

Drugačno vlogo imajo živali v mladinski povesti, kjer so človeku predvsem v veselje in sprostitev. Tonin mešanček Luži je bil kot član klape, Cot pa je dobil svoj vzdevek ravno zaradi svojega veselja do ptic. Na limanice (v knjigi je natančen opis postopka izdelave le-teh) je lovil ptice in jih opazoval toliko časa, dokler se jih ni naveličal, potem pa jih je spustil na prostost. Živali pa zaradi svojih lastnosti in značilnosti otrokom pridejo prav tudi pri njihovih vragolijah. Tako so v Finkov bazen spustili žabe, kokošim v njihova gnezda nastavljali ptičja jajčka in se je namesto piščančka izlegla npr. majhna sovica, Jok pa uporabi osje gnezdo celo v maščevalne namene in bi se vse skupaj skoraj tragično končalo. Zanimivo je opisana tudi skrb Šiškovega gospodarja za njihovega vola, ki ga ves čas krtači in neguje ter si ga potem ponosno ogleduje. To njegovo početje je že malo komično, zato mu otroci nekoč ponagajajo in vola skrivaj privedejo v ozko vežo Šiškovih, od koder ga domači komaj spravijo ven, in sicer ritensko in z zavezanimi očmi. Tudi volova navezanost na gospodarja je lepo opisana. Ko Šiška Koprivovim posodi vola za tri dni, le-ta ves čas muka, kot bi jokal za gospodarjem.

Točno določene živali imajo osrednjo vlogo v *Medenem letu*, in sicer čebele. Ciril Luzner oz. Č'belca je čebelar in čebele ima tako rad, da jih nagovarja z ljubicami. O njih vse ve: o njihovem vedenju, letenju in oglašanju; pomenijo mu življenje. Ves čas njihove navade

in življenje primerja s človeškim. »Č'belca je bil prepričan, da imajo ta bitjeca tudi dušo. Občutljivo in nežno dušo! In da ga dobro razumejo. Da razumejo njegovo žalost. Da razumejo njegovo srečo. In da so mu v pomoč. V veliko pomoč!« (*Medeno leto*, str. 79.) Nič na svetu se mu ne zdi tako prijetno, kot je paša čebel. V tem tako uživa, da celo boža panje, ki mu jih je poslikala mama. Njegova mama Pepina Luzner si je za kratkočasenje omislila psička, ki pa ga je morala kmalu dati stran, ker je veliko lajal in je ljudi v bloku motilo. Potem si je omislila mačko, a je spet druge motilo, ker je smrdelo po njenih iztrebkih. Naposled si je kupila kanarčka in ga poimenovala Sonček. Njegovo petje jo je spominjalo na dom.

V *Pečini* živali niso omenjene, le ko Brigita Poglajen razmišlja o hčerinem fantu narkomanu, da ga je Teja pobrala na cesti kot zavrženo mačko. Primerjava človeškega in živalskega sveta je prisotna tudi v *Zgodnji pozebi*, in sicer s prašiči, ko si pretepeni rejenc Cmurek misli: »Žival je boljša od človeka,« (*Zgodnja pozeba*, str. 14) ali ko Kečkova Pavlika pakira svoje stvari v kovček: »Pavlika je čepela na kovčku kakor kragulj na kokoši,« (*Zgodnja pozeba*, str. 44) in še v nekaterih drugih situacijah z drugimi živalmi.

Vas – mesto, tujina

V obeh povestih je dogajanje postavljeno na podeželje. Ljudje odhajajo v mesta ali celo v tujino za boljšim kruhom. V obeh romanih pa osebe sicer prihajajo iz podeželskega okolja, a se ne ukvarjajo več s kmetovanjem, ampak pripadajo delavskemu razredu in se le spominjajo življenja na vasi.

Iz mesta, kjer poteka razvoj gospodarstva in tehnologije, prodirajo novosti tudi na podeželje. Tako v *Zgodnji pozebi* kupijo traktor, ki jim je v pomoč pri kmetovanju, čeprav se ne znajdejo najbolje z njim, škropijo pridelke, dobijo vodovod, nekateri pa imajo tudi kolesa kot prevozno sredstvo. Še bolj se kaže napredek v mladinski povesti, ko pisateljica omeni, da imajo pri Čukovih novo kopalnico, Koprivova Maruša uporablja različno kozmetiko, za oblikovanje pričeske pa gel za lase, naglas poslušá glasbo na radiu, otroci pa se hodijo kopat celo v bazen v bližnji kraj. Ko se Finkovi na dopust na deželo pripeljejo z avtomobilom, rumenim hroščem, so glavna atrakcija v vasi. Na vrt si postavijo bazen, ležalnike in senčnik.

Vse mestno je videti tako privlačno, da se ljudje odločajo za odhod od doma. Tako je šla v povesti *Klapa Joka Koprive* Šišková Milka za delom v Avstrijo, ker ni marala delati na kmetiji. To ji je oče zelo zameril in ni hotel več slišati zanjo. Ko pa je pisala, da je rodila in da bi otroka rada dala krstiti doma, na Župniji, se mu je omehčalo srce in tako se je za kratek čas vrnila z možem, njunim otrokom in še s posvojenko. Ravno tako je šla za lažjim življenjem v

Avstrijo Pavlika v *Zgodnji pozebi*. V nekem časopisu je našla oglas za delo, pisateljica pa njeno odločitev opiše takole: »In Pavlika je zgrabila priložnost! Videla je samo tisto, da piše o Avstriji, torej o tuji, bleščeče se dobri deželi, kjer so šilingi in marke in balkoni s pisanimi pelargonijami in kjer jodlajo od sreče in blagostanja. Nobenih svinjski kuhinj ne poznajo tam! In ne težkih motik in ob nedeljah je maša in kino in same lepe reči!« (*Zgodnja pozeba*, str. 44–45.) Ne samo, da je tam tudi ostala, za njo je šla tja še njena mlajša sestra Štefika. Domov je občasno sicer prihajala, ampak le ob kakšnih priložnostih, pa še takrat sta z njenim moškim s sabo pripeljala prikolico, ki sta jo postavila pod domačo hruško na dvorišču in v njej spala, kuhala in imela celo svoje stranišče.

V mesto je odšla tudi Mihova Francka iz *Klape Joka Koprive*, ampak ona je šla tja študirat in je prav tako ostala tam. Svojo nezakonsko hčer je prepustila svojima staršema. Ko si je našla ženina, je študij opustila in prišla z njim po Toni. A punčka se je kmalu vrnila na Župnijo, kjer je potem tudi ostala.

V mesto je hotel oditi tudi rejenc Cmurek v *Zgodnji pozebi*, a ni prišel daleč, celo ozeblino je staknil, tako da so mu morali na nogi odrezati tri prste in ga je ta odhod zaznamoval za zmeraj. Ko je umrl stari Keček, je šel spet v mesto, kjer je živela njegova mama Ančka Cmurjeva z nekim mesarjem. Ker pa sta pijančevala, mu jemala ves prisluženi denar in se celo norčevala iz njega zaradi pohabljenega noge, se je vrnil na Svetino, na Kečkovo domačijo, saj je ugotovil, da je to njegov dom.

Na vas se vsako poletje vračajo tudi Finkovi iz *Klape Joka Koprive*, ki sicer živijo v mestu, a se zavedajo prednosti podeželskega okolja, ki blagodejno vpliva na počutje in zdravje ljudi. Samo iz tega razloga so kupili hišo na kmetih in si jo uredili v počitniško hišo za preživljanje dopusta.

Delavska motivika

Prisotna je v obeh romanih in se kaže skozi delavsko problematiko sodobnega časa.

V *Pečini* je glavna družbena težava presežek delovne sile, posledično pa odpuščanje delavcev in zaradi tega brezposelnost. To vodi v slab finančni položaj ljudi in v eksistencialne stiske. Ti ljudje zelo težko pridejo do nove zaposlitve, saj so že v letih, ko je njihova možnost za upokojitve pred vrati, a pogojev za le-to v tistem trenutku še ne izpolnjujejo, zato morajo do upokojitve nekako preživeti. Poleg tega se začenjajo že zdravstvene težave, zaradi česar se je še težje zaposliti, in tako je njihovo čustveno in moralno stanje še bolj na psu. Tolažbo iščejo vsak po svoje: eni v alkoholizmu, drugi v naravi, tretji s potrjevanjem na katerem

drugem področju. Vedno bolj izrazite so razlike med družbenimi sloji: eni imajo vse in še več, toda vedno na račun nekoga drugega, drugi se iz dneva v dan prebijajo z minimalnim. Vse to pa je posledica družbene ureditve po sistemu kapitalizma. Brigita Poglajen predstavlja en pol: zaposlitev je izgubila zaradi zdravstvenih težav, ki so se začele pogosteje pojavljati po petdesetem letu. Našli so zamenjavo zanj in njeno delavno mesto celo ukinili. Drugi pol predstavlja njen brat Roman Poglajen, ki je bil zaradi svoje iznajdljivosti vedno nekje pri vrhu, zaradi vztrajnega pehanja za uveljavitvijo in lakomnosti pa je tudi uspešen podjetnik.

Ko otroci vidijo, kako nemočni in nebogljeni so njihovi starši, izgubijo občutek varnosti in prevzamejo vajeti v svoje roke. Če odrasli še zase ne znajo poskrbeti, zakaj bi torej lahko za koga drugega. Polni samozavesti, da skrbijo sami zase, otroci poskusijo vse, torej tudi mamila. Tako hitro padejo v svet narkomanije, ki vodi v kriminal, iz tega pa se sami le s težavo izvlečejo.

Brezposelnost oz. težave pri zaposlitvi so prisotne tudi v *Medenem letu*. Rezki Pušič se je sicer uspelo invalidsko upokojiti, a je njena pokojnina tako borna, da komaj shaja iz meseca v mesec. Tako je tudi s Pepino Luzner, ki živi v delavskem naselju z delavci s pretežno južnim poreklom samo zato, da njeni domači mislijo, da je gospa. V resnici pa živi zelo skromno in si oblačila kupuje v prodajalnah z rabljenim blagom. Njena največja želja je, da bi bil njen sin lekarnar, ker bi bila potem v očeh drugih zares prava gospa: »Gospa in še enkrat gospa!« (*Medeno leto*, str. 9.) A ker se ji ta želja ne izpolni, vidi rešitev s pomočjo ostarelega gospoda, ki kaže zanimanje zanj in se ji predstavi kot upokojeni zdravnik, a ji ob neki priložnosti le prizna, da je bil le poštar.

Opazna je centralizacija, saj se ljudje iz vse Slovenije zaradi lažje prisluženega kruha selijo proti njenemu središču. Tudi tu otroci do staršev nimajo kakšnega posebnega spoštovanja. So svoje glavi, pijančujejo, staršem celo nagajajo in so zelo neodgovorni. Skratka vse je razvrednoteno: družinsko življenje, medsebojno spoštovanje ...

Dedovanje

V kmečki povesti ima lastninska tema prednost pred ljubezensko. »Dom je pozitivna kategorija, ker je garant eksistence, nudi zavetje in daje varnost. V znak hvaležnosti za varnost se morajo člani doma odpovedati lastni ljubezenski izbiri, slediti diktatu dela, se odreči svoji volji in se pokoravati gospodarju doma.« (Hladnik, Slovenska kmečka povest, 1990, 58.) Toda ko želi kandidat za naslednika uveljavljati svojo voljo, pride do generacijskega konflikta, v *Zgodnji pozebi* med očetom in sinom. Tu se pokaže dom v

negativni luči do junaka in ambivalentnost doma, ostali člani doma, ki niso predvideni za naslednike doma, pa predstavljajo njegovo trdnost. Če se želijo stranski predstavniki doma osamosvojiti, morajo dom zapustiti (Pavlika, Krista), ker sicer postanejo rivali kandidatu za novega gospodarja, s tem pa obstaja nevarnost, da so izločeni iz doma. To se zgodi, ko se Krista priženi h Kiričevim, ko pride do konfliktna situacije med njo in Slavekovo sestro Martiko, kjer se Krista, sicer za določeno ceno (v pretepu z Martiko izgubi še nerojenega otroka), uspešno udomi, Martika pa odide od doma (je torej izločena). Toda brez ostalih predstavnikov doma je njegova trdnost omajana.

Sin Lovrek naj bi bil »naravni« naslednik kmetije, a gospodarju se zaradi njegovega nestanovitnega značaja ne zdi primeren. Med njima pride do konflikta, a ne zato, ker gospodar ne bi hotel sinu predati kmetije, nasprotno, celo prizadeva si v sinu vzbuditi zanimanje zanjo (npr. z nakupom traktorja), ampak zato, ker sin čuti, kako malo ga oče ceni, da veliko bolj ceni »pritepenca« Cmureka. Tako Lovrek in Pavlika odideta od doma, ker vidita boljše perspektivo za življenje zunaj doma. Naredi se prostor za pravega naslednika, pa čeprav ni Kečkove krvi.

Krista se osamosvoji; odide od doma in del kmetije gre z doto z njo od hiše. Ker se Pavlika odpove svojemu deležu, si pozneje Krista prizadeva še za njen delež – gre za rivalstvo med dvema domovoma. A to prepreči Štefika, tako da večina posestva (razen Kristinega dela) ostane v enem kosu, nasledi pa ga Cmurek, čeprav ne formalno. Le-ta je razmišljal: »Če se bo grunt razdrobil, ne bo nobeni nič ostalo ... Ali se res ne zavedajo tega? Vse, kar je tako težko ostalo skupaj, zadnje leto prav po čudežu, bo tako šlo.« (*Zgodnja pozeba, str. 148.*)

Cmurek je junak z napako, ker nima doma. Njegova pot se zaključi, ko po spletu okoliščin pride do doma, kar je v njegovo korist in hkrati v korist domačije, ki z njim pridobi primerne naslednika; domačija se namreč bojuje z zunanjim okoljem, ki nudi navidez boljše možnosti za existenco junakov, stranskih in glavnega. »Dom je idealni prostor /.../ s stališča glavne osebe takrat, ko je sama naseljena v njem, ko se zlije z njim oz. ko odvrže znamenja brezdomstva, značilna za svoje prejšnje stanje.« (Hladnik, *Slovenska kmečka povest, 1990, 58.*)

Tudi Lovrek je junak z napako. Po zakonitostih narave bi moral biti on primeren naslednik kmetije, a mu dom predstavlja ne dom. Ker pa mu kot naravnemu nasledniku doma ne uspe, mu ne more uspiti niti izven doma, zato tragično konča.

Obstoj doma je ogrožen, ko ga zapustijo vsi potencialni nasledniki in ko sicer trd in avtoritativen gospodar zaradi krivde zaradi sinove smrti naredi samomor. Na domačiji ostane le ostarela gospodinja, ki se trudi ohraniti kmetijo. A se vse srečno konča, ko se vrne celo

najprimernejši (a ne po zakonih narave) naslednik kmetije, ki se odreče tujstvu, ker ugotovi, da zunaj domačije zanj ni perspektive.

Vprašanje, kako bo z naslednjo prenovno doma, ostaja odprto. Glede na to, da sta kljub Štefikinemu odhodu v tujino s Cmurekom še vedno potencialna partnerja, ki bi lahko omogočila regeneracijo kmečkega doma, pa lahko ostanemo optimistični.

V romanu je sicer pomembnejša od lastninske teme ljubezenska tema in tu so bolj kot dom v ospredju junaki, toda avtorica se tudi v obeh romanih dotakne teme dedovanja in dediščine. Dediči dedujejo enakopravne deleže, a le-ti zanje nimajo eksistencianega pomena, saj si dom uredijo drugje, podedovano pa bodisi prodajo ali pa uporabljajo za sprostivne trenutke.

V *Pečini* so razlog za spor podobni interesi kot v *Zgodnji pozebi*. Brigita Poglajen je dobila parcelo, v Jelovici, a ker je ne uporablja, jo brat Roman nagovarja, da bi mu jo dala, da bi si on tam postavil počitniško hišico in še kaj. A ker je on uspešen podjetnik, ona pa brezposelna, vendar ima nekaj, česar njen brat nima, pa bi rad imel, se tega hribovskega pašnika oklepa še toliko bolj. Roman ji pravi, da je škrtta, čudaška in nepremišljena, ker ne izkoristi nečesa, kar bi ji lahko prineslo denar, tako pa nima od tega nikakršnih koristi.

Tudi v *Medenem letu* sta se Martinek in njegova sestra Micika ali Marina, odkar živi na Primorskem, sporekla okrog dediščine. Ona je dobila vinograd, on pa kočo. Toda ona je želela še kočo, da bi jo uporabljala kot počitniško hišico, a ji je Martinek ni hotel dati, češ da je dobila zadosti. Potem mu je bilo žal, ker je hiša propadala, ker je sam ni ne uporabljal ne vzdrževal. Če bi jo dal Miciki, bi jo mogoče res prodala, kot je vinograd, a mogoče bi jo potem kdo uporabljal in hiša ne bi propadala.

V *Klapi Joka Koprive* tega motiva ni.

Upor in optimizem

Jok (*Klapa Joka Koprive*) se ob Petru počuti ogroženega: ostalim članom klape se zdi primeren za mednje, pa še Barbari, njegovi simpatiji, je všeč. Ko je poražen še v pretepu z njim, sklene, da se bo maščeval. S tem se navidezno upre nastali situaciji, a ne doseže tistega, kar si je želel – zadoščenja. Ravno nasprotno, muči ga občutek krivde, ker je šla njegova maščevalnost predaleč. Načrt ni bil dobro premišljen in lahko bi se končalo tragično. K sreči se ni, tako da je imel priložnost za spravo s Petrom. Pravzaprav je bil Peter tisti, ki je ravnal odraslo in je Joku ponudil roko. Tako se je vse dobro končalo: Jok je ostal še naprej vodja

klape, spoznal je novo deklico, ki mu je bila takoj všeč, in po dolgem času se je spet počutil sproščenega in srečnega.

Izguba službe je Brigito Poglajen iz *Pečine* zelo prizadela. V podjetju je bila zaposlena že vrsto let, ko pa so se začele zdravstvene težave, so se je na hitro znebili. Potem je ugotovila, da sta si z možem že praktično tujca in da živita eden mimo drugega. Slutila je, da ima drugo, vendar se v podrobnosti ni spuščala. Tudi o hčeri ni več vedela kaj dosti, sin pa se je tako ali tako že odselil od doma. Povrhu vsega pa jo je mučila še travma iz otroštva, zaradi smrti njenega mlajšega bratca Tončka, kar si je globoko očitala. Ko jo je neki dan obiskal njen brat, ki je imel tudi družinske težave, mu je spodbudno rekla: »Saj bo še vse v redu, Roman!« (*Pečina, str. 58.*) Ko pa doseže čustveno dno, pride do preobrata: »Vstala bom! Enkrat! /.../ Ne bom pustila, da me kdo potisne čez pečino! Ne bom!« (*Pečina, str. 85.*) Takrat se je odločila, da se bo soočila s svojo travmo in gre na Pečino.

Konec je optimističen, saj se junakinja čustveno in moralno pobere. Spozna, da si je sama postavljala omejitve, ki so pripomogle, da je obtičala na samem dnu. Ob Borutu pa se zave, da je sposobna tudi tistega, kar se ji je prej zdelo zanjo nemogoče. Šele sedaj gre lahko naprej, sicer po korakih, ampak naprej.

Sodarjeva Rezka (*Medeno leto*), poročena z Martinekom Pušičem, ni bila srečna. Tako kot Brigita Poglajen v Pečini je tudi ona slutila, da ji mož ni zvest, a zagotovil glede tega ni imela. Bila je invalidsko upokojena in njena pokojnina je bila naravnost mizerna. Poleg tega je imela še zdravstvene težave, kar je bilo dobro vidno na njenem iznakaženem obrazu. Tudi otroka je nista več potrebovala: hči je bila že poročena, sin pa se na starša ni veliko oziral, čeprav še ni bil niti polnoleten. Celo krivila se je za položaj, v katerem se sama znajde. Bila je osamljena v svoji nesreči, a vse se zasuka, ko gre v Jelovico pogledat svoj travnik in tam sreča Č'belco, ki je svoj tovornjak, na katerem je prevažal panje, parkiral ravno na njem. Srečanje ni ravno obetavno, a z lepo besedo Č'belca pritegne pozornost nase, tako da pogovor steče. Ponudi ji svoje medene izdelke za njene ekceme, ki ji prekrivajo obraz, in ti se res obnesejo. Po nekaj srečanjih spozna, da ga ima rada, na travniku na Kodrašci pa se tudi zave same sebe in svojih želja ter potreb. Takrat se spremeni tudi njen odnos do moža, kar on opazi, zave se, koliko mu žena sploh pomeni, tudi sam spremeni odnos do nje in prekine ljubezensko razmerje s Fani. Sedaj tudi Fani dobi priložnost, da se postavi na trdna tla in neha upati na srečo z njim. Najde si konjiček, v katerem najde del sebe, za katerega niti ni vedela, da obstaja, in je končno srečna.

V *Zgodnji pozebi* se Cmurek prvič upre, ko se odloči, da gre od hiše v mesto, ker upa na boljše življenje, kot ga živi na Kečkovem gruntu. A se mu ne posreči. Še huje: stakne

ozeblina, ki ga zaznamujejo za vedno. Zdi se, kot da mu je še narava hotela povedati, da ne ravna prav. Ko je Štefika začela razmišljati, da bi šla k sestri v Avstrijo, je Cmurek optimističen: »Saj bo še lepo, /.../ vse se pozabi in odpusti.« (*Zgodnja pozeba, str. 137.*) Preobrat se tudi zgodi, ko stari Keček umre. Takrat gre Cmurek v mesto k materi. A tudi tokratni poskus ne obrodi sadov. Kmalu se vrne nazaj na Svetino. Tako lahko rečemo, da je konec pozitiven: domačija ne propade, vrne pa se tudi mladi rod, ki bo nadaljeval delo na njej.

Ljubezen in spolnost

V *Klapi Joka Koprive* je bolj v ospredju najstniška zaljubljenost, ki je kratkotrajna in spremenljiva. Dekle želi fantu ugajati, še posebej, če se pojavi tekmica, zato preživi mnoge ure v kopalnici pred ogledalom. Fant s svojim tekmečem obračuna s pestmi. Zanimiva je Cotova zaščitniška ljubezen do najmlajše članice klape Toni. Sicer pa je tu ljubezen med zakoncema predstavljena že skoraj idealizirano, saj sta starša v večini primerov usklajena in soglasna. Pri Finkovih je bolj izrazita dominanca žene in podrejenost moža.

V *Pečini* težko govorimo o kakršnikoli ljubezni, ker so si ljudje, celo najožji družinski člani, popolnoma odtujeni. Vsi si želijo biti ljubljene in svojo naklonjenost tudi dajati, a so odnosi med njimi že preveč skrhani. Ker se Blažu Lapu zdi, da ga žena Brigita ne razume, si to poišče pri drugi, ki ji prav tako pogrša nežnosti. A pri njej najde le nekakšno potrditev, da kot možki še ni odpovedal. Ona se zaveda, da njun odnos nima prihodnosti, ker se on ni pripravljen odpovedati svoji ženi, zato se tolaži, da bi ji bil samo v breme.

Tudi hči Teja ne premore prave ljubezni do svojega fanta Boruta. Ali pa tega ne čuti, ker ne vidi z njim nobene prihodnosti, saj je narkoman. Ko ga pripelje domov, se z Brigito Poglajen dobro ujameta: on ji daje svojo pozornost, jo posluša in se pogovarja z njo, ona pa skrbi zanj s svojo materinsko ljubeznijo, ki jo njeni lastni otroci zavračajo. Tako se nenadejano zgodi, da se spustita v kratkotrajno ljubezensko razmerje, ki vlije Brigiti nov val samozavesti. Da ji moč za nov začetek, za novo poglavje v njenem življenju.

Najstniška ljubezen je tudi del romana *Medeno leto*. Splete se med Rezkinim sinom Sašo in njegovo punco Šerbi. Je nepremišljena, vihrava in neodgovorna. Šerbi zanosi takoj po maturi, vendar ju to prav nič ne skrbi, saj otrok še ni na svetu.

Tako kot v *Pečini* je tudi tu mož nezvest. Žena mu ni več zanimiva, zato si poišče zabavo pri osamljeni Muharjevi Fani, ki bi naredila vse, da bi se nekoč odločil zanjo. Tudi njena hči Darja je na istem. Ima ljubezensko razmerje s poročenim moškim Ibretom, ki se ga ljubosumno oklepa.

Sodarjeva Rezka pa popolnoma po naključju spozna Cirila Luznerja, in ker le-ta zaigra na prave note, se vanj zaljubi. Ob njem se ji prebudijo čustva, za katera je mislila, da so že zdavnaj zamrla v njej; počuti se ljubljeno, zaželjeno, spet se prebudi ženska v njej. A ker se zaveda, da je Č'belca še bolj nestanoviten od njenega moža, ve, da je to razmerje le kratkotrajno.

Osamljenost pa rodi še dve ljubezni: Martinekova sestra Micika je spoznala novega, zato se z možem mornarjem, ki ga ni nikoli doma, ločita. Tudi Cirilova mama Pepina Luzner si na stara leta popestri življenje z ostarelim gospodom.

V *Zgodnji pozebi* se pojavi prepovedana ali bolje rečeno sramotna ljubezen med Kečkovo Štefiko in rejencem Cmurekom. Zanimivo je predstavljena ljubezen gospodarja Kečka do njegove žene. Ta jo zelo spoštuje in si brez nje ne predstavlja življenja, a ji svoje naklonjenosti nikoli ne pokaže, ker bi bil to znak šibkosti.

Spolnost avtorica opisuje bolj posredno, še posebej v *Zgodnji pozebi* in *Medenem letu*. Opisuje bolj čustvena stanja v tistem trenutku, ne toliko samo dejanje. Uporablja besede, kot so: »Zajelo ju je, kakor vrtinec zanašalo. /.../ Tam jo je Cmurek polegel, počasi, sklonil se je nad njo /.../« (*Zgodnja pozeba*, str. 42); »/.../ da ni odnehal s tistim, kar je začel. /.../ Začutil je kri, kako mu sili v glavo, kako mu mravljinici lezejo po vsem telesu in kako ga ob vsem tem obliva nekaj lepega in sladkega /.../« (*Zgodnja pozeba*, str. 82); »Martinek je vlekel s sebe in s Fani vse odvečno blago, najprej kapo in predpasnik, nato pa lepo po vrsti ...« (*Medeno leto*, str. 107); »Rezka je, polna pričakovanja in občutka krivde, vsakega po malo, popustila. Rokam, da so jo božale. Da so jo slekle. Ustom, da so jo poljubljala. Pustila je še vse drugo. Vse lepo od začetka do konca.« (*Medeno leto*, str. 125.)

Več spolnosti je v *Pečini*. Tu je bila avtorica tudi konkretnjša. Še posebej ko opisuje spolni akt med Blažem in njegovo ljubico Ivico. Tu ni več nedolžnih besed, ampak so besede strasti in poželenja. Veliko bolj posredno je opisano intimno dejanje med Brigito in Borutom. Vse je bolj zakrito z opisi čustvenega stanja obeh.

Zanimiv je odlomek, kjer Brigita prizna svojemu možu, da v spolnosti z njim ni nikoli uživala. Da se je v to spuščala zato, da bi jo imel rad, da je ne bi zapustil, pozneje zaradi otrok ... In kako je vse to trapasto, da se ženska tako ponižuje, svoje želje pa potlači. Tako počasi izgublja svoje bistvo. Svoj lastni jaz pa izgubi tudi Jožica, Romanova žena, ki se možu prilagaja v vsem, da je on lahko uspešen. Tako izgubi vsakršen ugled pri svojih dveh otrocih in pri možu, poleg vsega pa se mora še pred drugimi pretvarjati, kako ji je lepo, saj ji vsi zavidajo materialni položaj. Vsi tej pritiski in osamljenost jo pahnejo v alkoholizem.

»V zgodbah mojih junakinj in junakov je ljubezensko življenje samo delček tiste trde vsakdanjosti, ki jo želim prikazati. Poudarek ni na ljubezenskih zgodbah, temveč na mukah, trpljenju in boju za vsakdanji košček kruha, ki spremlja ljudi od rojstva do smrti.« (Hofman, 1988, 336.)

Starševstvo in materinstvo

Materinska ljubezen se v *Zgodnji pozebi* izrazi šele ob Pavlikinem odhodu v Avstrijo, vendar tu le posredno, in ob Lovrekovi smrti. Tedaj vsem nekako odleže, ker je vsakič, ko je prišel iz vojske domov, naredil doma pravo vojno. Najbolj se znaša nad Cmurekom, ki se ni samo bal braniti, ampak se tudi ni znal. Večkrat je posegel vmes stari Keček, to pa je njegov sin razumel, kot da ima raje rejenca, namesto da bi imel raje njega. Tako se odloči za samomor, ki pa je predvsem prizadel njegovo mamo Hildo, ki ne dovoli zavreči njegovih osebnih stvari. Njegove čevlje postavi tja, kjer jih je vedno odlagal. Za sinovo smrt krivi neusmiljeno in nepopustljivo Kečkovo trdo roko, kar pa gospodarja še bolj prizadene kot sama sinova smrt. Keček se zapije, ko pa se zave, kam ga je to pripeljalo in da je zanemaril celo kmetovanje, se še sam odloči zapustiti ta svet.

Dvakrat se v celotni zgodbi pojavi Cmurekova mati, ki pride zahtevati sina nazaj, a ne iz ljubezni, ampak samo zato, da bi ga izkoristila v svoje dobro. Meni, da je zdaj že dovolj star, da bi šel kam služiti in bi ona od njegovega dela lažje živela.

V *Pečini* se zdi, da nihče več ne čuti svojih starševskih dolžnosti. Otroci so ali že popolnoma samostojni in domov pridejo, samo če kaj potrebujejo, ali pa ravnajo popolnoma svojeglavo in jih pri tem celo noben starš ne ovira. Brigita na trenutke sicer obžaluje, da sta se s hčerko tako odtujili, a nič ne naredi za to, da bi se odnosi kaj popravili. Svojo materinsko skrb samodejno namenja Borutu, Tejinemu fantu, ki ji sam na neki način pokaže, da jo potrebuje. Še posebej, ko njegov edini prijatelj, ki je prav tako v narkomanskih vodah, naredi samomor in se mu zdi, kot da je ostal sam na svetu.

V *Medenem letu* so otroci ravno tako popolnoma samostojni in jih starši ne zanimajo, razen če od njih pričakujejo kakšno pomoč, hkrati pa to ustreza tudi samim staršem. Vendar tu odnosi med njimi niso tako ohlajeni, kot so v *Pečini*. Tu so vezi med njimi trdnejše. Fani in Darja sta si ves čas v laseh, kljub temu pa si v vsakem primeru stojita ob strani.

Tudi Rezka pomaga svojima otrokoma, kolikor jim pač lahko (Martineku se zdi, da je svojima otrokoma dal že zadosti, zato se več ne ukvarja z njima), čeprav je ob Č'belci končno

začela misliti tudi malo nase. A se zaveda, da ko otroci odidejo, vse težave niso rešene. »Težave gredo z njimi. In za njimi.« (*Medeno leto*, str. 118.)

V *Klapi Joka Koprive* starši predstavljajo avtoritete, ki jih otroci spoštujejo in ubogajo. Starševska ljubezen je predvsem vzgojna, le pri Finkovih je prikazana pretirana materinska skrb.

Tuj otrok v družini in motiv prezgodnjega otroka

Tako v *Zgodnji pozebi* kot v *Pečini* se pojavi rejenc, ki je pravzaprav tuj otrok v družini. Oba trpita, vsak po svoje; Borut (*Pečina*) se spusti v svet droge in pristane na cesti, Cmurek (*Zgodnja pozeba*) pa se bojuje sam v sebi. Neki dan se sicer odloči oditi, a mu to ni namenjeno, tako da ostane na kmetiji ter naprej trpi in životari. Spozna, da mu je gospodar naklonjen, pa čeprav se vedno bolj znaša nad njim. Toda Cmurek ga začinja razumeti in mu vse odpusti. Na koncu ves mlajši rod odide od doma, le on pride do spoznanja, da spada na Kečkov grunt in nikamor drugam.

V *Klapi Joka Koprive* se pojavi posvojenka Šiškove Milke Kristin. Kljub temu da je posvojenka, jo vsi lepo sprejmejo. Še več, med njo in Jokom vzklije celo simpatija. Tu je tudi motiv prezgodnjega otroka, in sicer Mihova Toni. Njena mama jo rodi še kot študentka in jo potem prepusti v vzgojo svojim staršem, da bi sama doštudirala. A ji ne uspe; spozna moškega in pride po Toni, ki pa se kmalu vrne iz mesta, ker matere pravzaprav sploh ne pozna, tu pa je že vajena in ji je mnogo lepše.

Prezgodnji otrok se pojavi tudi v *Medenem letu*, in sicer Darja, Fanina hčerka, in nosečnost Šerbi.

Motivi vraževerja

V delih Polone Škrinjar je zelo malo motivov vraževerja, pa še ti izhajajo iz starih ljudskih modrosti, pregovorov in rekov, so plod človekovih strahov in domišljije. Tako v *Klapi Joka Koprive* nihče noče kupiti Sršenovo domačijo, ker menda ponoči na podstrešju hiše strašijo hudiči; pravijo, da hodijo sejat žito. Domačija propada, a se le najde kupec iz mesta, to so Finkovi, ki cel grunt kupijo pod ceno. Za govorice se ne zmenijo in tudi hudiči jih pustijo pri miru.

V *Pečini* Brigito Poglajen mučijo nočne more, ki so povezane z njeno mladostno izkušnjo. Blizu domače hiše je bila pečina, ki je bila tako visoka, da je tudi vrh najvišje smreke pod njo ni dosegel. Njen oče je rob pečine sicer zavaroval, da ne bi kateri od otrok

padel čeznjo, pa je vseeno, in sicer najmlajši, Tonček. Vsi otroci so bili takrat zraven; Brigita mu je bila najbližje, a ga ni pravočasno prijela za roko. Ta dogodek se je zaril globoko vanjo in ji ni dal miru, ne ko je spala ne ko je bila budna. V sanjah so se z neba nadnjo s svojimi grozečimi kljuni spustile ujede in jo potiskale proti robu pečine. Ta dogodek je povezovala še z zgodbo svoje tete Angele Poglajen, ki naj bi zanosila s poročenim moškim, potem pa novorojenčka vrgla s te pečine. S tem naj bi Angela nad Poglajnove priklicala prekletstvo. Neki dan pa se je odločila, da se bo v živo spopadla s Pečino. Pridružil se ji je še Borut in ji pomagal, da je podoživela dogodek. Svojo travmo je pokopala hkrati z umrlo teto Angelo.

Podobno travmo je doživljal tudi Cmurek v *Zgodnji pozebi*, vsakič ko je moral po vodo na mlako, v kateri se je utopil Lovrek. Sredi vode se mu je prikazoval njegov obraz in mu grozil. Odločil se je, da ga nihče več ne bo prisilil hoditi tja po vodo. Stari Keček je nekaj časa še vztrajal, potem pa se je tudi on odločil, da bo svojo bolečino pokopal, s tem da bo zasul mlako. Mlako sta s Cmurekom sicer zasula, a bolečina je ostala.

V *Medenem letu* ni takšnih motivov.

ODNOSI MED LJUDMI

V obeh povestih so odnosi med sosedi zelo dobri: med sabo si pomagajo, sodelujejo, se podpirajo ... Seveda je prisotno tudi obrekovanje, kot je to pač tipično za vsako podeželsko okolje, vendar ni škodoželjno. Takrat ko je treba, ljudje stopijo skupaj, in to je najvažnejše za neko majhno skupnost.

Ko se v *Klapi Joka Koprive* napove krst pri Šiškovih, se pripravlja cela vas: eni kuhajo, drugi urejajo vas, cerkev in Šiškovo dvorišče ... Po krstu sledi prava mala vaška veselica. Tako pa ni samo, ko gre za zabavo, tako je tudi pri delu.

Podobno je z ljudmi v *Zgodnji pozebi*, le da je tu opravljanje še bolj izpostavljeno. Še posebej se ga bojijo tisti, pri katerih ne gre vse tako, kot bi si želeli. V tej povesti pa je zelo zanimiv še en lik, in sicer Plohla. To je porodničarka, zeliščarica in nekakšna veterinarica hkrati. O vseh vse ve in na vse se spozna. Ljudje jo cenijo in se nanjo obračajo z vsakršno težavo, ona pa zna vedno pomagati.

V obeh romanih so odnosi med ljudmi precej hladni. Prevladuje tekmovalnost, izkoriščevalskost, nevoščljivost in privoščljivost. Ni nobene iskrenosti med njimi, le narejenost. To pa ni ravno spodbudno okolje za kogarkoli, zato se mora vsak znati po svoje. Tu odpove celo družina, saj so odnosi razbiti tudi znotraj nje. Še posebej je vse naštetu izrazito v *Pečini*, medtem ko je v *Medenem letu* zaradi humornih vložkov vse malo omiljeno, toda zaradi enakih ali podobnih družbenih težav vseeno prisotno skozi ves roman.

OSREDNJI LITERARNI LIKI

»Njeni junaki so ljudje z roba, tisti, ki se bojujejo za preživetje.« (Felc, 1999, 4.) Tarejo jih mnoge težave, ki so odraz časa, v katerem živijo, vendar je veliko odvisno od njih samih, kako se bodo odzvali nanje in kako bodo posledično le-te vplivale na njihova življenja. »Junake njenih romanov ne premetava samo boj za preživetje, pač pa jih upogibajo prave in tudi namišljene stiske, včasih ne znajo živeti sedanjosti, preteklost jih bremeni, prihodnost pa plaši.« (Mencinger, Ne iščem zgodb, najdejo me same, 1997, 32.)

Avtorica se zelo dobro zaveda razlik med moškimi in ženskami: ženske so bolj čustvene, več jim pomeni duhovna opora, moški pa imajo drugačne interese, bolj so praktični, več jim pomeni uveljavitev in priznanje okolice. Tako prihaja do nesporazumov, nerazumevanja in razhajanja med njima. Ženska je v sodobnem času sicer pridobila na svobodi, a ji je to naložilo le nova bremena; sedaj opravlja vlogo zaposlene ženske, matere in žene. To pa je zaradi njenih čustvenih potreb težka naloga, še posebej če je partner ne podpre, ne razume in se mu zdi, da se preveč pogloblja v stvari, da so ji podrobnosti preveč pomembne. S tem vedenjem si je avtorica pomagala, ko se je vživela v moško vlogo. Takrat je marsikaj povedala mnogo bolj naravnost kot bi, če bi besede prihajale iz ženskih ust.

Moški

V povesti *Zgodnja pozeba* je predstavljen pravi kmečki gospodar z vsemi svojimi tipičnimi lastnostmi: je skrben, avtoritativen, ima trdo roko, po drugi strani pa je tudi usmiljen, celo zgodi se, da prizna svojo napako (na primer ko je pretepel Cmureka in mu je žena rekla, da si je sicer zaslužil, ampak da ga je vseeno preveč, ji prizna, da je res, in je po tem dogodku bolj potrpežljiv in prizanesljiv do njega). Če že koga udari, potem udari otroka in ga na ta način vzgaja, nikoli pa ne udari svoje žene, čeprav ga je oče učil: »Ženska se pomehkuži, če jo boš pestoval.« (*Zgodnja pozeba*, str. 26.) Svojo ženo zelo spoštuje in občuduje, a le naskrivaj: »Hildo bi rad kdaj pobožal, celo zdaj, ko je imela vrat sklonjen nad piščancem, ki ga je skubila, ga je tako prijelo, starino! Pa tudi tega ni nikoli naredil. Sram ga je bilo ...« (*Zgodnja pozeba*, str. 27.) Muči ga vprašanje nasledstva; ne samo, da nima pravega naslednika, saj je edini sin preveč len in ga zanima vse kaj drugega kot kmetovanje, hčerke pa se mu ne zdijo primerne, ampak tudi njegovi potomci razmišljajo o opustitvi kmetovanja in odhodu v mesto, tujino, saj ima tudi delavski stan tako svoje prednosti in slabosti, kot jih ima kmetovanje. Toda tudi o tem ne upa spregovoriti naglas, saj se boji, da bi mu ljudje privoščili. »Njegov spopad je brezupen, ker se ne spopada s potomcem (ta je pasiven ali se sploh pred

spopadom umakne v dolino), ampak s sistemom, ki hoče podreti celo inštitucijo kmečkega doma, ne le poskrbeti za generacijsko zamenjavo.« (Hladnik, Kmečka povest po 1945, 1991, ***)

V obeh romanih je moški nestanovitven in labilen. Izgubil je svojo avtoriteto, kar so povzročile zunanje okoliščine. V *Pečini* je izgubil službo, ne po lastni krivdi, ampak je to posledica kapitalizma in gospodarske krize. V takem položaju se ne znajde najbolje. Zaradi krivde, ki ga nažira, ker ni sposoben poskrbeti za družino, se ji umika in išče tolažbo drugje: pri prijateljih, ki so v enakem položaju kot on sam, pri drugi ženski, ki mu daje občutek, da je pravi moški. To pa mu ne prinese nič dobrega, samo še globlje zabrede. V *Medenem letu* moški skače čez plot, ker se doma ob zgarani in večno utrujeni ter celo bolni ženi dolgočasi. Najprej mu je vse skupaj le popestritev dnevov, a ta njegova neprestana odsotnost in neiskrenost močno skrha partnerske odnose. Ko naenkrat še žena začne odhajati od doma, se začne zavedati, kaj mu nudi in kaj mu sploh pomeni.

V mladinski povesti ima moški še vedno navidez glavno besedo pri hiši, a v resnici partnerja med seboj zelo sodelujeta, se spoštujeta in si stojita ob strani. Kljub temu da žena možu mnogokrat ugovarja glede njegovega ravnanja, pa otroka vseeno uči: »Pri nas doma je bilo takole: če je oče nekaj naročil, je bilo tisto sveto! Imel je svoj red ...« (*Klapa Joka Koprive, str. 71.*) Takšno vzgojo je doživljala tudi avtorica sama, s tem da bi ji morala, ko se je poročila, biti sveta moževa beseda, a se s tem načinom ne strinja in jo jezi.

Ženske

Ženske Polone Škrinjar niso nikoli popolnoma podrejene. V obeh povestih ima gospodar res zadnjo besedo, a po nekakšnem predhodnem usklajevanju z ženo. Navidez je bolj pasivna, vendar pomirja situacijo in ima tolažilno vlogo. Gospodar na kmetiji se zaveda njene vloge in si brez nje ne predstavlja življenja, samo da tega navadno ne prizna naglas. Le v *Zgodnji pozebi* pri Plohlovih je drugače. Plohla vodi kmetijo in odloča o vsem. Mož jo spoštuje, saj je zelo cenjena tudi med ljudmi. Škrinjarjeva pravi: »Če se zapije moški, navadno ne propadeta ne družina ne grunt, če pa se ženska, je mnogo huje in še mnogo bolj jo obsojajo kot moškega.« (Hofman, 1988, 336.)

Značilno zanjo je, da so v ospredju zgodbe ženski liki, in tako je tudi v obeh romanih. Te ženske so vdane, trpijo, so močne in vse prenesejo. Če pa že propadejo, se to zgodi zato, ker jim ob strani ne stojijo njihovi najbližji, in ne zato, ker se ne bi znale spopadati z življenjem. Tako se v *Pečini* Jožica, žena od Brigitinega brata Romana, vda alkoholu. Ampak

tudi ona ne propade, to je le začasen izhod. Vse ženske se same spopadajo s svojimi težavami; pri partnerjih pač ne najdejo opore. Vendar se ne vdajo, vsaka si najde svojo pot: Brigita sklene zavreči vse omejitve, ki si jih je sama postavila, in zaživeti novo življenje, njena hči Teja in bratova hči Nataša se takoj po končanem šolanju popolnoma osamosvojita, celo Brigitini sestri Ančki, ki jo je zapustil mož, se kaže nova možnost z novim moškim.

Tudi v *Medenem letu* ženske same rešujejo svoje težave: Rezka se spusti v kratko ljubezensko avanturo z moškim, ki ji spet da občutek ženskosti, kar ji popolnoma zadošča, da se ji dvigne samozavest in spremeni odnos do svojega življenja, Martinekova sestra Micika se loči in si najde novega moškega, Fani odkrije svoj skriti talent, sposobnost petja, ki jo osrečuje, tudi Cirilova mati Pepina Luzner na stara leta spozna gospoda, s katerim si skupaj krajšata dneve. Vse te ženske izhajajo iz podeželja in upajo, da bodo nekoč gospe. To se sicer ne uresniči, a so na koncu vseeno zadovoljne s svojim življenjem.

Romana Škrinjarjeve in ženski roman

Romana *Pečina* in *Medeno leto* imata nekatere značilnosti ženskega romana, se pa tudi razlikujeta od njega oziroma sta nekoliko preoblikovana.

Značilno za ženski roman je, da ga pišejo ženske in da so tudi glavne junakinje ženske. Te so predstavljene kot zelo lepe, kar pa v *Pečini* za Brigito ni omenjeno, v *Medenem letu* pa je za Rezko rečeno, da je bila v mladosti prava izbirčna lepotica. Zdaj sta obe v petdesetih letih, zgarani in bolni. Rezki bolezen celo kazi izgled.

Žensko v ženskem romanu vodi moralni imperativ. Zdi se, da je tako tudi v obeh romanih Škrinjarjeve, a ga le-ti prekršita. Tako Brigita kot Rezka sta dobri materi in skrbni ženi, dokler njuna osebna stiska ne doseže dna. Takrat spustita svoje napol odrasle otroke z vajeti, poskrbita za lastno zadovoljstvo in se celo spustita v ljubezensko razmerje z drugim moškim.

Tudi tako značilen ljubezenski trikotnik je prisoten, pravzaprav kar dvojni. V obeh romanih gre za razmerje: dve ženski – en moški. Druga ženska je predstavljena kot vsiljivka in razdiralka zakona. Ko pa se glavna junakinja znajde med dvema moškima, drugi moški ni prikazan tako negativno kot druga ženska, ampak so izpostavljene tako njegove pozitivne kot negativne lastnosti. Rezka se odloči za moža, Brigita pa ne izbere nobenega, ampak zapusti oba in zaživi sama. Tako ne moremo govoriti o klasičnem srečnem koncu ne pri enem ne pri drugem romanu; konca ostaneta odprta, je pa nakazano, da obstaja možnost za boljšo in lepšo prihodnost.

Za ženski roman sta značilni še avtobiografskost in izpovednost, ki sta prav tako lastni Poloni Škrinjar. Tudi njo zanimajo odnos med moškim in žensko, ženski vzorci obnašanja, njihova vloga v družbi (navidezna enakopravnost), iskanje ženske identitete in obravnava ženske psihe. Toda ženska Škrinjarjeve je tudi kritik družbenopolitičnega sistema in upornica zoper tradicijo, kar predstavi z ironičnim pridihom. Zaradi tega in ker zaključki njenih del niso klišejsko srečni, njena dela ne moremo vreči v skupno vrečo z ostalim trivialnim pisanjem.

Otroci

V vseh štirih zgodbah nastopajo tudi otroci, saj so predstavljene družine, katerih sestavni del so seveda otroci. Predstavlja predvsem odraščajoče mladostnike, ki so zanimivi zaradi specifičnih težav, iskanja lastne identitete in umeščanja v prostor. Te popolnoma naravne razvojne dileme pa še poglobljajo skrhani odnosi s starši ali skrbniki.

Najlepše se gode otrokom (vsaj večini) v *Klapi Joka Koprive*. Živijo brezskrbno otroštvo, polno zanimivega dogajanja, saj jim njihovi starši nudijo vso materialno in čustveno varnost. Seveda morajo staršem tudi kdaj pomagati pri delu, a vseeno jim ostane dovolj prostega časa, ki ga izkoristijo v lastno zabavo. Večinoma se ukvarjajo z zaljubljenostjo, z novostmi v vasi in kako bodo komu kaj ušpičili. Združili so se v klapo, ki ima svojega vodjo, ostali pa imajo prav tako določeno vlogo in obveznosti (zaupnost, zanesljivost ipd.) v njej. Ampak vse to samo zato, da je življenje na podeželju bolj pestro in zanimivo.

Oba romana sta postavljena v delavsko okolje, kjer se ljudje ubadajo z drugačnimi težavami in imajo drugačen način življenja, kot je na vasi. Otroci nimajo več toliko obveznosti doma, niso vključeni v skupno delo kot na vasi, zato so vezi med njimi in njihovimi starši šibkejše. Te vezi še bolj oslabijo, ko se gredo otroci šolat stran od doma. Postanejo še samostojnejši in so bolj prepuščeni sami sebi. Če vezi med njimi tako oslabijo, da ne vidijo več opore pri starših, je velika možnost, da bodo zabredli v kakršnekoli težave: nosečnost, alkoholizem, narkomanija itn. Takrat je samo od okoliščin in njihove volje odvisno, kako se bo zgodba razpletla. Ne zgodi pa se seveda praviloma tako. Nekateri otroci se zavestno distancirajo od staršev, saj so njihovi starši sami v takšnih težavah, s katerimi se ne znajo spopasti. Šele ko se umaknejo iz njihove zadušljive bližine, lahko tudi sami normalno zaživijo.

Drugačno otroštvo doživljajo otroci v *Zgodnji pozebi*. Njihovi dnevi so zaznamovani z delom od jutra do večera. Tu ni nobene zabave, je le skrb za preživetje. Zato začnejo ti otroci

kmalu razmišljati o boljših možnostih, ki se jim ponujajo v mestu, tujini. Vsi se otepajo nasledstva kmetije, ker se zavedajo, da življenje na kmetiji pomeni večno garanje. Tako eden za drugim zapuščajo dom. A kmetiji vseeno ostane naslednik, pa čeprav mu ni nikoli pomenila pravega doma. Nanj so vedno vsi domači gledali kot na vsiljivca, kljub temu da si brez njega niso znali predstavljati, kako bi delo in življenje na kmetiji potekalo. Na koncu pride fant do spoznanja, da je Kečkov grunt, pa naj bo dober ali slab, vseeno njegov edini dom.

SLOG IN ZNAČILNOSTI PISANJA

Od prvoosebnega k tretjeosebnemu pripovedovalcu

Polona Škrinjar je že veliko zgodb napisala v prvi osebi. Včasih je bila mnenja, da prvoosebno pisanje zveni bolj resnično, bolj verjetno, da na ta način skozi perspektivo junakov lažje izrazi svoje čustveno stanje. Danes pa pove, da je osebna vez z junakom, ki jo izrazi skozi tretjeosebne pripovedovalca, skoraj enaka. Trdi, da so vse njene zgodbe resnične in da je ne glede na pripovedovalca v njih veliko avtobiografskega gradiva. Vendar prvoosebno pripovedovanje še vedno deluje bolj verjetno.

Klapa Joka Koprive je napisana v prvi osebi, ostala tri dela pa v tretji osebi. V mladinskem romanu je osrednji lik deček, najstnik, ki je vodja klape. V *Zgodnji pozebi* je v ospredju prav tako odraščajoči deček brez pravega doma, ki dela vse in tudi vse prenese. V obeh romanih pa sta glavni osebi ženski srednjih let, obe že v meni. Avtorica je povedala, da se ji ni bilo težko vživeti ne samo v moško vlogo, ampak celo v otroško ravno zaradi mnogih avtobiografskih elementov, ki jih je vložila v te osebe in situacije. Ker je tudi sama ženska srednjih let z mnogimi izkušnjami za sabo, pa sta ji bili ženski vlogi naravnost pisani na kožo.

Avtobiografski elementi

Zgodba *Joka Koprive* je pravzaprav zgodba mladostnice Polone Ažman. Bila je zelo aktiven otrok, vedno na preži, da kaj ušpiči, in bolj fantovski tip, tako da se je spuščala tudi v pretepe. Odraščala je na kmetiji, ob delu, živalih in naravi, ki spadajo zraven. Kratki opisi raznih kmečkih opravil, otroške igre in vragolije so tako iz njene mladosti. Tudi kopanje v Savi in skala, v zgodbi poimenovana mizica, ki gleda iz vode, še danes stoji tam kot nekdaj. In prav tako, kot je ona hodila v šolo v oddaljeni kraj, morajo tudi otroci iz mladinske povesti.

Roman *Pečina* je nastal v času, ko je bila avtorica na nekakšni življenjski prelomnici. Imela je že mnoge dobre in slabe izkušnje za sabo, kot mati, kot žena, kot ženska. Bil je čas družbene in gospodarske krize, ki jo je občutila tudi sama. Zaradi bolezni se je morala predčasno upokojiti, potem ko je dolga leta delala za tekočim trakom v lipniški Iskri (tudi Brigita iz zgodbe je delala za tekočim trakom, po petdesetem je zbolela, a ker je bila veliko na bolniškem dopustu, tudi izgubila službo; avtorica omenja, da je Borut nekaj časa delal v Iskri), zadnja leta pa kot tehnična risarka. Poleg tega jo je doletela še materina smrt (v zgodbi se s smrtjo sreča Borut, ki kar iz časopisa izve, da je njegov edini prijatelj skočil z mostu v reko in umrl). Zaradi vsega tega je vse negativno iz okolice in iz sebe občutila toliko močneje

in se počutila še bolj izgubljeno, osamljeno. Sama pečina je menda zelo podobna tisti nad Bodeškim mostom, čez katero je padel neki fant, a je preživel.

Kar se tiče romana *Medeno leto* je avtorica ob najinem dopisovanju zapisala: »Medeno leto – ja, pride tudi tako, ko je vse prav. Ali pa se zde stvari tako postavljene, da je temu tako. Mislim, da ga vsak enkrat doživi!« Kljub malo bolj humornemu tonu v zgodbi je prisotna tudi socialna podoba sodobnega časa (tako kot se je avtorica predčasno invalidsko upokojila, se je tudi Rezka iz zgodbe), ki je pravzaprav zelo podobna kot v Pečini, le da je nekoliko omiljena, zabrisana, v ospredju je več narave in ljubezni.

Zgodnja pozeba je bila napisana zelo na hitro, in sicer v dveh mesecih. Cmurekovo zgodbo je Škrinjarjeva osebno spremljala, zato je v njej toliko prizadetosti in trpljenja. Podobno zgodbo je doživljal avtoričin mož in mnogi rejenci jo živijo še danes. Vse je odvisno od tega, kako zanje poskrbijo socialna služba in rejniki. V mladosti, po očetovi smrti, se je prav tako kot liki v zgodbi tudi sama ukvarjala z vprašanjem, ali naj ostane na kmetiji ali naj gre. Kot edini otrok se je odločila, da ostane, a je vseeno hkrati hodila delat v tovarno. »Oče je bil navezan na zemljo, živel je zanjo in od nje, bila je prepojena z njegovim znojem in žulji, venomer je govoril: 'Zemlja bo preživela, vse drugo je minljivo.' Danes vem, da je imel oče prav /.../« (Hofman, 1988, 331.) Zgodbo je postavila v Prlekijo, kamor redno zahajata z njenim možem, saj je tam njegov rojstni dom.

Socialni realizem in verizem v delih

V zgodbah se oba prepletata. Socialni realizem se kaže prek družbenih in gospodarskih razmer, ki usmerjajo junakovo življenje, verizem pa prek naturalistične slike alkoholizma, nasilja, narkomanije ... ki so posledica težkega življenja v neprijazni družbi, vse pa je odvisno od posameznikovega značaja, kako je sposoben prenesti krivice, ki se mu ves čas dogajajo.

Najbolj zakrita slika socialnih razmer je v *Klapi Joka Koprive*, saj je to pripoved za mladostnike, ki se ukvarjajo z drugačnimi težavami, kot jih imajo odrasli. Vendar se že pri njih vidi želja po uveljavljanju in po pridobitvi svojega položaja v družbi, a pri otrocih so vzroki za to seveda drugi. Težave časa so prikazane prek ljudi, ki zapuščajo kmetije in z njimi garaško življenje ter odidejo služiti v tujino. Ljudje s podeželja torej odhajajo za kruhom v mesto, podeželje pa vedno bolj postaja prostor sprostitvenih trenutkov, kamor ljudje iz mest hodijo na oddih.

Tudi v *Zgodnji pozebi* ljudje zapuščajo kmetije in odhajajo v mesta in tujino, saj je delo na kmetiji eno samo garanje od jutra do večera, pa še to nič ne pomaga, če jim narava ni

naklonjena. Mesta in tujino jim tisti, ki so že zapustili svoje domačije, slikajo kot ideal, saj ne upajo priznati svoje morebitne napake, zato je to za kmečke zgarance zelo mamljivo. V tej povesti pa se kaže tudi naturalistična podoba podeželja. Zaradi večnega dela se ljudje ne znajo več pogovarjati, skupaj veseliti ... izgubijo medsebojni stik, odnosi med njimi so skrhani, nesporazumi in prepiri so vedno pogostejši. Človek izgubi svoj smisel in se ukloni; se zapije, postane nasilen, naredi celo samomor ...

Podobno se dogaja v *Pečini*, kjer je okolje mestno in kjer kraljuje kapitalizem: ljudje morajo delati vedno več za isti denar, mnoga delovna mesta se ukinjajo kot nepotrebna, saj jih nadomesti mehanizacija, in vedno večje so razlike v materialnem položaju ljudi. Vsak dan je več brezposelnih ljudi, katerih eksistenca je ogrožena, počutijo se ogrožene, nerazumljene, osamljene, celo znotraj družine, kar pa vodi k mnogim fizičnim in psihičnim boleznim, zato iščejo izhode, začasne ali trajne, v samomorih, alkoholizmu, svetu drog ...

Tudi v *Medenem letu* ljudje zapustijo podeželje, da bi v mestu lažje zaživel. V času socializma še gre, ko pa nastopi kapitalizem in z njim kruto izločanje šibkih, pa naj bodo šibki telesno ali mentalno, je podoba zelo klavrna. Ljudje najdejo sprostitev v naravi, v gostilni ... da vsaj malo pozabijo na resnično življenje. Smisel najdejo v drobnih stvareh, ki jih prej še opazili niso. Znajdejo se pač vsak po svoje.

Dogajalni čas in prostor

Vse zgodbe so postavljene v sodobnost, le da je v enih delih bolj izražena kot v drugih. Večkrat se v retrospektivi vrača v preteklost, da razloži kakšne odnose in povezave med ljudmi. Sicer pa je v *Pečini* čas precej natančno določen; dogaja se konec leta 1996 in v začetku leta 1997. Tudi v *Medenem letu* je znano, da se zgodba odvija že po osamosvojitvi Slovenije, torej v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, in sicer v enem letu, verjetno od pomladi do jeseni. V *Klapi Joka Koprive* se sodobni čas kaže prek raznih predmetov, stvari in položajev: otroci na glas navijajo radio, se hodijo kopat v bazen, dekleta uporabljajo razne kozmetične pripomočke, kot so geli in spreji za lase, laki za nohte itd., hodijo na tortice, sladoled in podobno. Najtežje je določljiv čas v *Zgodnji pozebi*. Zdi se kot da se vse dogaja še pred vojno, a v resnici ni tako. Na podeželje prodira napredek zelo počasi, še posebej v odmaknjene vasice, kakršna je predstavljena v tej povesti, za katere pa ljudje sploh ne vemo, če nismo kakorkoli povezani z njimi. Zato je zgodba toliko bolj pretresljiva, saj si takšnega življenja še predstavljati ne moremo.

Le ena zgodba se odvija v Prlekiji, in sicer *Zgodnja pozeba*, ostale so umeščene v gorenjske vasice in kraje, ki ležijo pod Jelovico. Tu je tudi avtoričin dom, zato so ji ti kraji najbližji. Vasice imajo izmišljena imena, nekateri kraji pa so obdržali svoje resnično ime; tako omenja Kranj, Jesenice, Maribor itd.

Besedje

Besedje Polone Škrinjar je zelo pestro in zanimivo. Uporablja dialektizme, lokalizme, celo slengizme. Slednji so prisotni predvsem v *Klapi Joka Koprive*, saj zgodbo v prvi osebi pripoveduje odraščajoči mladostnik. Nekaj slenga je prisotnega tudi v *Pečini* in *Medenem letu*, in sicer v dialogu med mladimi. V vseh delih pa so prisotni dialektizmi in lokalizmi; v *Zgodnji pozebi* in delno v *Medenem letu* je prleško-prekmursko, v ostalih delih pa gorenjsko izrazje.

V enem od intervjujev je avtorica povedala, da uporablja tako besedje zato, »ker pripoved z njimi pridobi na svoji prepričljivosti: vzete so iz tiste sredine, ki jo opisujem. Če bi uporabljala knjižne izraze, se mi zdi, da bi zvenelo nekako narejeno, ne tako resnično.« (Hofman, 1988, 342.) Mnogokrat se je pri urednikih morala zavzeti za kakšno besedo, da je obstala v besedilu, saj je bila vprašljiva že njegova razumljivost. »Ravno takšni manj znani ljudski izrazi lahko dosti pripomorejo k izvirnosti nekega besedila, seveda le v primeru, če so pristni in če avtor pozna pravo mero. In nazadnje: takšne in podobne provincializme so v našo književnost s pridom uvajali že mnogi prejšnji pisatelji, z gorenjskega območja na primer tudi F. S. Finžgar.« (Šifrer, 1995, 14.)

Ker pa je *Zgodnja pozeba* zares zelo narečno obarvana, je na samem koncu knjige naveden še abecedni seznam manj znanih besed, ki je v pomoč bralcu, ki ne pozna prleško-prekmurskega izrazja. Mnogo besed razloži že znotraj besedila: »Prijela je za burklo, za dolgo leseno držalo, na koncu katerega je bila pol okrogla kovana podkvi podobna reč, s katero je potisnila k ognju kropjačo. To je bil velik lončen vrču podoben lonec, prevezan z žico.« (*Zgodnja pozeba*, str. 78.) Ravno tako so nekatere narečne besede razložene tudi v ostalih delih.

Simbolika

Vsega v besedilih seveda ne gre jemati dobesedno. Marsikaj nam povedo simboli, ki jih Škrinjarjeva vplete v zgodbe.

V *Klapi Joka Koprive* se ves čas poudarja rumena barva, ki je že zaščitni znak Finkovih. Ob rumeni barvi pomislimo na toplino, domačnost, optimizem, veselje in vse to spremlja to povest. Tu pa je še vaška mlaka, ki je nasprotje vsemu dobremu in lepemu, saj je vsa sluzasta in polna mrčesa. Karkoli delati v njeni bližini je prava nočna mora, saj hoče mrčes izpiti vso kri človeku in živalim, ki se ji približajo.

V romanu *Pečina* je osrednji simbol seveda sama pečina. Predstavlja nekaj mejnega v življenju, rob med bivanjem in smrtjo. Je nevarna in predstavlja neko tveganje. V Brigitinih nočnih morah se pojavljajo tudi ujede, ki jo rinejo čez pečino. Te že same po sebi predstavljajo nekaj negativnega, nesrečo in nehumano sodobno družbo.

Tudi v *Medenem letu* je že sam naslov simbol. Med je sladek, torej predstavlja nekaj prijetnega. Medeno leto je mišljeno kot čas, v katerem poteka čebelja paša, to pa je nekje od pomladi do konca avgusta. Takrat vse živi polno življenje in tudi človeku se lahko kdaj zgodi, da doživi kakšno popolno, medeno leto. Zgodi pa se tudi, da matica kdaj uide iz panja in za njo cel roj. Takšne pa so vse človeške ljubezni, ko vse frči, gomazi po telesu, preprosto roji.

Prisoten pa je še en simbol, in sicer štoklja na dimniku. Ta napoveduje nov rod, pomeni, da je otrok na poti.

V *Zgodnji pozebi* je bistvo cele zgodbe stavek: »Tisto, kar v srčiki zmrzne, nikoli več ne ozeleni!« (*Zgodnja pozeba, str. 43.*) Tako je v naravi in pri človeku. Gre za počasno zamrznitev čustev, torej duše pri Cmureku. A k sreči ne pride do najhujšega in fant se čustveno pobere.

Tehnika pisanja

V *Zgodnji pozebi* avtorica piše v klasičnem slogu; njene povedi so daljše in bolj pripovedne. Na tak način so bila napisana že njena zgodnejša dela. V *Klapi Joka Koprive*, *Pečini* in *Medenem letu* pa so njene povedi kratke, zasekane, skope, kar zveni podobno, kot se izražajo ljudje na Gorenjskem. »To razlaga s tem, da je življenje, o katerem piše, trdo. Karkoli bi dodala, bi bilo odveč.« (Felc, 1999, 4.) Ta njen zasekan slog deluje razlagalno in poudarjalno. Ker so njene povedi večkrat le enobesedne, so te besede toliko bolj izpostavljene in bralca neprisiljeno še bolj pritegnejo, da v njih samodejno išče dodatne, globlje pomene. »Včasih, toda res samo včasih, za ogrevanje, preden se loti pisanja, prebere katero od kratkih novel mojstra te vrste proze Ernesta Hemingwaya, največkrat je to novela Hribi, beli kakor sloni. Najbrž zato, da se vsakokrat znova prepriča, kako učinkovita je jasna in v kratkih

stavkih izražena misel. Prav to ji je vedno govoril tudi njen mentor, pisatelj Ivan Potrč.«
(Mencinger, Ne iščem zgodb, najdejo me same, 1997, 32.)

DOPISOVANJE Z AVTORICO

Ob izdelavi diplomske naloge so se mi porajala številna vprašanja. Imela sem to srečo, da sem jih lahko zastavila avtorici obravnavanih del, ta pa mi je nanje z veseljem odgovorila. Tako sva si začeli dopisovati prek elektronske pošte in na koncu sva bili zadovoljni obe. Ko sem jo prosila za dovoljenje za objavo najinega dopisovanja v diplomski nalogi, se je brez zadržkov strinjala in zapisala: *»Ta najin pogovor se mi zdi v redu. Prav nič ga ne bi popravljala. Mislim celo, da je eden mojih boljših intervjujev, če ne sploh najboljši. Ko si starejši, se pogovarjaš bolj odkrito, zato mislim, da je temu tako.«*

Nekje sem prebrala, da so vse zgodbe, ki ste jih do sedaj napisali, resnične. Je tako tudi v naslednjih zgodbah: Klapa Joka Koprive, Pečina, Medeno leto, Zgodnja pozeba? Kaj je avtobiografskega v njih?

Vse moje zgodbe so resnične, napisane iz življenja.

Klapa Joka Koprive je zgodba mojega otroštva. Bila sem zelo živahen, težaven mladostnik, fantovskih navad in samosvoja. To je zgodba o naših otroških igrar in (tudi!) o delu ter običajih tistega časa. Lep spomin, zdelo se mi je škoda vse pozabiti.

Pečina je nastala v nekem posebnem obdobju in razpoloženju. Tisti čas sem se upokojevala, zdela sem se sama sebi in vsem odpisana, imela sem komaj petinštirideset let. Doživljala sem tudi več osebnih travm, kar po vrsti, bilo je (med drugim) tudi po materini smrti. Roman sem začela pisati pod naslovom Rezilo. Vem, da razumete, kako mi je bilo. Dolgo nisem našla konca, nazadnje sem ga, takega (morda ne čisto dobesedno), kot je napisan. Tudi nekaj grenkih spominov iz mladosti je vmes. Nič izmišljenega ...

Medeno leto – ja, pride tudi tako, ko je vse prav. Ali pa se zde stvari tako postavljene, da je temu tako. Mislim, da ga vsak enkrat doživi!

Tisto leto sem začela zahajati v Prlekijo, deželico nekih posebnih lepot, in imela sem že dalj časa v mislih, da napišem humoristično delo. No kljub malo vedrejši vsebini je socialna slika vseeno prisotna ... Pač ne morem iz svoje kože.

Zgodnja pozeba – to pa je seveda nekaj čisto drugega. Trda, težka zgodba, pretresljiva tem bolj zato, ker sem življenje te družine spremljala dobesedno skozi okno. Zgodba je od prve do zadnje besede resnična. Z njo sem, vsaj mislim tako, malo ovrгла misel, da je kmečka povest in povest sploh lažje, manj zahtevno delo in tako, vsaj za nekatere, manj vredno. Pa ni! Verjemite, da imam prav! Resno sem se »prijela« te zgodbe, živela in dihala z junaki (skoraj podnevi in ponoči), zato je delo, za razliko od Medenega leta, bolj fabulativno, bolj iz enega

kosa, napisano je bilo v dobrih dveh mesecih. Ne vem, če bom s tem ljudem dala kaj misliti, a meni je odleglo. Torej je resnično tudi to.

Zgodnjo pozebo sem začela pisati pod naslovom Cmurek. Ker pa je že izšla pesniška zbirka Toneta Kuntnerja pod tem naslovom, mi je g. Aleksander Zorn svetoval, da ta naslov ne bo sprejemljiv. Cmurek je med drugim tudi obmejni kraj med Avstrijo in Slovenijo, ime je verjetno v povezavi z reko Muro. Pri meni je šlo za vzdevek, za okrajšavo imena Karli Cmur.

Povest Zgodnja pozeba je postavljena v Prlekijo. Kakšna je vaša povezava s tem delom Slovenije?

V Prlekiji je nizka, pritlična hišica, taka, z dušo, nekdanji rojstni dom mojega moža. Tja sem hodila več kot trideset let, jezna in slepa, dokler nisem odkrila (odkar sva tam sama in lahko v miru razmišljam in pišem, zadnje čase največ pravljice), da je to poseben svet. Dobri in prijazni ljudje, narava kot poezija, vmes pa zgodbe, kakršna je Zgodnja pozeba ... Vsak mesec se vračam tja, kakor v drugi dom.

V Medenem letu Martinek odpelje svojo mamo pogledat dom. Kam pravzaprav? Na Štajersko ali v Prlekijo?

Martinek odpelje mamo na Štajersko, če poenostaviva. Nekje pod Trojanami naj bi se Štajerska začela, seveda z Zgornjo Savinjsko dolino, potem se nadaljuje proti Celju, od tam naprej proti Slovenski Bistrici, tam pa se avtocesta odcepi: levo v smeri proti Mariboru, desno pa proti Ptuj, Ormožu, Ljutomeru ... No, pa sva tam! Ljutomer je »prestolnica« Prlekije, ta pa sega vse od Ormoža, Jeruzalema, Ljutomera, proti Veržeju, do reke Mure. Moji zgodbi Medeno leto in Zgodnja pozeba se dogajata nekje v tem trikotniku: Ormož, Ljutomer, Sveti Tomaž, le da je zgodba Medeno leto bliže Ormožu (večina dogajanja je seveda na Gorenjskem), Zgodnja pozeba pa je v celoti prleška. Zaradi prleškega narečja še toliko bolj avtentična, tudi postavljena je nekako niže, torej je bliže Ljutomeru.

Večkrat v svojih zgodbah omenjate Jelovico. Ste še kako drugače povezani z njo, razen da živite pod njo?

Jelovica je gora (pravzaprav je planota!), s katero sem se srečevala vse od svoje mladosti. Kmečki človek sem; na Jelovici smo vedno imeli živino na paši, z Jelovice je oče, kar pomnim, vozil les v dolino (edini naš zaslužek je bil tistikrat), na Jelovici imamo brunarico, prijetno hišico, na rovtu, kjer enkrat letno kosimo seno. Še danes. Na Jelovico sem

šla velikokrat peš, v vsakem letnem času. Zdaj mi je hudo, ker več ne morem. Same lepe spomine imam na Jelovico, res!

V enem od člankov je pisalo, da je pečina iz vašega romana zelo podobna tisti nad Bodeškim mostom. Ali ta pečina v resnici obstaja?

Vas Bodešče in Ribno sta blizu Bleda. Pečina tam, pred vasjo Bodešče, je resnična. S te visoke skale je zgrmel z lesenim vozičkom (v mojih mladih letih smo se s takim igrali otroci) neki moj sorodnik. Preživel je. Kasneje, ko je bil starejši, in je imel že družino, pa je na istem kraju naredil samomor. Dostikrat sem stala tam, na vrhu, in imela to nesrečo pred očmi. Prvo in drugo ... Ta pečina je srhljivo lepa, pod njo je tolmun, poleti poln kopalcev. Pod to pečino teče Sava Bohinjka, to je nedaleč od sotočja Save Bohinjke in Save Dolinke, pod Radovljico. Poleti je tam veliko turistov, prijeten kraj za kopanje in piknike je.

Moževa nezvestoba v Pečini in Medenem letu: kljub temu da ženi vesta za njuno nezvestobo, ne naredita nič, da bi se stvari uredile ali pa so poskusi zelo negotovi. Raje to tiho prenašata. Zakaj?

Sama nimam rada srečnih koncev, ker tudi življenje v resnici ni tako. Zakoni oziroma partnerstva pač so, kakor so. Osebno mislim, da so primeri, ko se ženska odzove na tak način, kakor je v Pečini in Medenem letu, najpogostejši. In najbolj zanesljivi. V življenju ni nič tako vsemogočnega in tako popolnega, da ne bi kdaj ušlo z vajeti. Ko se pač zgodi, so odzivi različni. Tako kakor so človeški značaji. Mislim pa, da sta ženski v prvem in drugem delu toliko pametni in prebrisani tudi, da vesta, da je tisto, z glavo skozi zid, pač najslabše. Torej, ubrala sem tretjo, meni bližjo pot???

V vaših zgodbah imajo osrednjo vlogo ženske. Kako se je bilo vživeti ne samo v moško vlogo, ampak celo v vlogo otroka v Klapi Joka Koprive in Zgodnji pozebi?

Skozi vlogo ženske se najlaže izpovedujem. Zato je temu tako. Vloga fanta v Klapi Joka Koprive mi je bila zelo lahka, saj je moja. Cmurek iz Zgodnje pozebe pa mi je bil blizu zato, ker je podobno otroštvo preživljal tudi moj mož in ker je otrok v rejniških družinah tudi danes veliko. Kako se z njimi godi, je pa seveda vprašanje rejnikov, socialnih služb in družin, v katerih se znajdejo. Mislim, da je v Sloveniji še veliko dečkov, ki jih je doletela podobna usoda. Žal!

Kako to, da ste se odločili napisati knjigo za otroke? Je bilo težko?

Knjigo za otroke je mogoče res malo težje napisati. Vsaj zame. Otrok ali mladostnik ne pozna nobenega preigravanja, hoče resnico in v tisto mora verjeti. Tako mi kažejo izkušnje, ko sem hodila po šolah. Bi se pa rada k tovrstni literaturi še vrnila.

V prvih delih ste večinoma pisali v prvi osebi in v enem od intervjujev povedali, da tako lažje izrazite čustveno prizadetost oseb in se vanje bolje vživite. Zakaj ste prešli na tretjeosebno pripoved? Kako vi čutite razliko med obema načinoma predstavljanja zgodbe?

Prav vseeno je, ali je zgodba napisana v prvi ali tretji osebi. Osebna, čustvena vez je skoraj enaka. Le za bralca se zdi pripovedovanje v prvi osebi bolj resnično. Tudi sama sem včasih mislila tako. V prvi osebi pa še vedno rada kdaj napišem kakšno kratko zgodbo.

Menda navadno dolgo časa razmišljate o zgodbi, potem pa jo na hitro napišete. Kako je bilo s temi štirimi zgodbami?

Vedno rečem, da pišem roman ali povest eno leto. Tudi več. To je res. Dolgo razmišljam, potem pa hitro pišem. (kaj bi bilo brez računalnikov ...). Izjema je Zgodnja pozeba, ki mi praktično že od prvega dne ni dala miru. Tu pa sem sedla in obsedela do konca kakor se reče.

Kaj vam krščanska vera pomeni? Nikjer nič ne piše o vašem stališču glede tega, vsi pa vemo, da je kmetstvo zelo povezano s krščanstvom in tudi v vaše zgodbe je vključeno.

Sem veren človek. Tradicija vseh mojih prednikov je taka. Spoštujem stare običaje, veliko tega skušam prenesti na mladi rod, kolikor se da, seveda. Babice smo ponavadi predpotopne ...

Nekje sem prebrala, da ste v mladosti pisali tudi pesmi. Ali je to res in zakaj niste s tem nadaljevali?

Pisala sem pesmi, tako kot jih navadno piše vsak najstnik. O ljubezni, kajpak. Enkrat kasneje sem spet poskusila (že v zrelih letih), objavila jih nisem. To pa zato, ker menim, da je dobro, da človek včasih napiše tudi kaj zase ...

Kako je prišlo do sodelovanja z Ivanom Potrčem?

Ko sem napisala Pavlo, svoje prvo daljše prozno delo, sem rokopis poslala na razpis na Srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov. Takrat je to potekalo v Škofji Loki. Tam sem dobila eno od nagrad.

Kaj pa zdaj?

Kot pisatelj začetnik nisem mogla več nastopiti. Rada bi, da bi šlo nekje v tisk – visoki cilji za mladega človeka ... Spoznala sem Nežo Maurer, bila je urednica lit. priloge Pisana njiva pri Kmečkem glasu. Tja sem pošiljala svoje kratke zgodbe že od leta 1968 (!), leto kasneje sem dobila prvo nagrado za kratko zgodbo (tudi tam), z Nežo sva se spoprijateljili in sodelovanje je steklo. Svetovala mi je, naj pošljem Pavlo pisatelju Ivanu Potrču.

Ivan Potrč je bil takrat urednik Prešernove družbe, ko sem mu poslala Pavlo v branje, je bil takoj navdušen. Vendar, sem jo pisala še enkrat, izpilila, tako da je leta 1982 izšla pri Prešernovi družbi v redni letni zbirki.

Ivan Potrč je bil mentor tudi mojih naslednjih del, dokler nisem dokončno »izplavala«. Prijatelja sva ostala vse do njegove smrti.

Katere pisateljske nagrade ste prejeli za vaša dela?

Moja prva nagrada je bila nagrada za kratko prozo, objavljeno v Pisani njivi, literarni rubriki Kmečkega glasa, leta 1969. Sledila je nagrada na razpisu Srečanje pesnikov in pisateljev začetnikov (1979), medalja občine Radovljica za prvenec Pavla (1983), nagrada Republiških sindikatov in Prešernove družbe za najboljši roman Grenko brinje (1984), Prešernova nagrada Gorenjske za delo na literarnem področju (1987) in Linhartova plaketa občine Radovljica za pisateljski opus (2003).

Sodelujem tudi pri projektu Bralna značka in Povabimo besedo.

Je zelo moteče, ker ste zaradi objavljenih del znana oseba? Ali to kako vpliva na vas in vaše bližnje?

Stiki z bralci in novinarji me ne motijo nič več. Dolgo sem že v tem delu, tako se človek vsega privadi. Velikokrat to sploh ni moteče. V določenih trenutkih mi pomaga premostiti marsikatero krizo. Se pa nerada fotografiram, vendar kaj hočemo, tudi to spada zraven.

Moji bližnji pa tako že dolgo s tem živijo, privaditi so se morali. Nikoli ne bi odnehala ... No, tale zadnja je pa že čisto gorenjska ...

SKLEP

Ustvarjalna pot Polone Škrinjar se je začela v njenih najstniških letih. Pisanje ji je bilo v veselje in tako se je želela v tem tudi preizkusiti. Začela je z nekaj pesmicami, nadaljevala z dramatiko, pri kateri je bila precej uspešna, našla pa se je v prozi, sprva v kratki, kmalu pa tudi že v daljši. Pri njenem pisateljevanju ji je bil v veliko pomoč Ivan Potrč, tedanji urednik Prešernove družbe, ki jo je usmerjal in ji svetoval ter tako postal njen mentor. »Njemu ogromno dolgujem. Ne vem, kaj bi bilo, če ne bi bilo njega. Najbrž bi ostala razpeta med tovarno in njivami, on pa mi je pomagal, da sem stopila v svet literature.« (Hofman, 1988, 345.) Povezovala ju je skupna tematika, ker je tudi sam izhajal iz podeželja, tako da je tudi on pisal o kmečkem življenju.

Škrinjarjevo zanimajo predvsem ljudje, odnosi med njimi in kako okolje vpliva nanje, na njihovo ravnanje in na njihove odločitve. Navidez šibki ženski liki, ki so po njenem mnogo močnejši od moških, so že stalnica. Tudi spolnost obravnava bolj sproščeno in konkretno kot prej, ko so ji očitali sramežljivost. Medtem ko so bili njeni liki najprej le materialno revni, se pozneje pojavita še duhovna in moralna revščina. Avtorica se zna poglobiti v značaje svojih likov in jih izdelati tako prefinjeno, da ob branju oživijo pred nami. Veliko k tej pristnosti pripomore še jezik; največkrat gre za narečje ali pa za mladostniški sleng, kar mnogokrat učinkuje še komično. Vselej je prisotna ideja zavezanosti zemlji; njeni liki so ali umeščeni na kmetije, kjer se spopadajo ne samo z naravo, ampak tudi z gospodarskim napredkom, ki vabi v mesta, ali pa prihajajo s kmetov in živijo v delavskem okolju, ves čas pa se tako ali drugače vračajo nazaj na podeželje. Skoznje celovito predstavi podobo slovenskega prostora, iz katere je razvidna kritika nehumanega sodobnega sistema in družbe. Dogajalni čas je sedanost, in če se je v svojih prvih delih v retrospektivi le redko vračala v preteklost, se to v njenih zadnjih delih dogaja precej pogosto. Pogosto piše v prvi osebi; največkrat s perspektive ženske, zgodi se, da tudi s perspektive moškega, novost pa je, da zgodbo pripoveduje skozi otrokov pogled na svet.

Zaključki zgodb so skoraj praviloma nesrečni, toda nikoli dokončni, vedno obstaja še neko upanje in optimizem. To jo oddaljuje od večerniškega modela pripovedi, bralec, h kateremu pripoved usmerja, pa jo k temu spet približuje.

Tako kot ostala njena dela so tudi ta, ki sem jih sama obravnavala, žanrsko težko določljiva. Verjetno zato, ker se je avtorica zgledovala pri žanrskih tipih povesti in romanov, ki so del preteklosti in niso več v današnji splošni zavesti ljudi.

Če je Polona Škrinjar začela pisati zgolj iz veselja, pa ji je zdaj to postala nekakšna nuja, potreba, da s pisanjem uredi svoje misli, jih da iz sebe in s tem doseže zadovoljstvo in

olajšanje. To je pravo naravno zdravilo ob tesnobi, ki jo občuti, ko s človeškim očesom opazuje krivice tega sveta. Ob takšni tankočutnosti ji res ne bo zmanjkalo tem za pisanje. »Res je, kar ji je nekoč rekel Tone Svetina: 'To je tako, kot bi šla v pragozd. Noter boš prišla, ven pa nikdar več.'« (Felc, 1999, 4.)

VIRI IN LITERATURA

Viri

Polona Škrinjar: *Klapa Joka Koprive*. Ljubljana: DZS, 1997 (Zbirka Dober dan, roman!).

Polona Škrinjar: *Pečina*: roman. Ljubljana: Prešernova družba, 1998.

Polona Škrinjar: *Medeno leto*. Ljubljana: Prešernova družba, 2004 (Koledarska zbirka).

Polona Škrinjar: *Zgodnja pozeba*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005 (Zbirka Nova slovenska knjiga).

Literatura

Silvija Borovnik: *Pišejo ženske drugače?: O Slovenkah kot pisateljicah in literarnih likih*. Ljubljana: Mihelač, 1995.

— — Katja Mihurko Poniž: Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti. *JiS*, let. 49, št. 2 (marec–april 2004), 85–91.

Franca Buttolo: Škrinjar, Polona. *Leksikon Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996.

Vlasta Felc: Njeni junaki so ljudje z roba: Polona Škrinjar, nekdanja delavka, kmetica in pisateljica hkrati, ustvarja, ne da bi ji zmanjkalo moči. *Nedelo*, št. 5 (31. 1. 1999). 4.

Martina Golob: *Romani ženskih avtoric 90. let*. Ljubljana: diplomska naloga na Filozofski fakulteti, Oddelku za slovanske jezike in književnost; mentorica Helga Glušič (februar 1997).

Miran Hladnik: *Povest*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1991 (Literarni leksikon, 36).

— — *Kmečka povest po 1945*. XXVII. SSJLK: Zbornik predavanj. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1991. 137–47. http://www.ijs.si/lit/kp_danes.html-12.

— — *Slovenska kmečka povest*. Ljubljana: Prešernova družba, 1990.

— — »Bodi svojemu možu pokorna!« ali »Če ti bo še kdaj kljubovala, kar trdo jo primi!«: Ženska v minuli slovenski prozi. ***

— — Slovenski ženski roman v 19. stoletju. *SR*, let. XXIX, *** 259–296. <http://www.ijs.si/lit/zenskir.html-12>.

— — Ni take je. *Sodobnost*, *** 2002. <http://www.ijs.si/lit/nitakeje.html-12>.

Branko Hofman: *Iskani in najdeni svet: Polona Škrinjar: Vse, kar sem napisala, je iz življenja*. Ljubljana: Prešernova družba, 1988. 327–346.

Matjaž Kmecl: *Rojstvo slovenskega romana*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981 (Zbika Kultura).

Mendi Kokot: Polona Škrinjar, pisateljica. Zgodba me vedno sama pišče. Radovljica: *Deželne novice*, št. *** (november 2004). ***

Vlasta Kunej: Polona Škrinjar: Pečina. *Kmečki glas*, št. *** (14. 4. 1999). 22.

— — Branje za jesenske večere: Polona Škrinjar: Zgodnja pozeba. *Kmečki glas*, št. *** (28. 9. 2005). 15.

N. L.: Branje za zimske večere. *Kmečki glas*, št. *** (2. 3. 2005). 15.

Lea Mencinger: Ne iščem zgodb, najdejo me same. *Gorenjski glas*, št. 72 (12. 9. 1997). 32.

— — Pisateljski prostor Polone Škrinjar. *Gorenjski glas*, št. 22 (21. 3. 1989). 5.

— — V družbi s Klapo Joka Koprive. *Gorenjski glas*, št. *** (14. 8. 1990). 5.

Alenka Šavor: *Kmečka povest po letu 1945: Polona Škrinjar*. Ljubljana: diplomska naloga na Filozofski fakulteti, Oddelku za slovanske jezike in književnost; mentor Miran Hladnik (marec 1996).

Jože Šifrer: Poskus humoristične povesti: Kaj dela Gorčka Koka. *Delo*, št. 3 (5. 1. 1995). 14.

Polona Škrinjar: Avtobiografija Polone Škrinjar; portret. *Prešernov koledar*, 1999. 171.

Jožica Štendler: Če življenje ni lepo, naj bo vsaj znosno: ob novem romanu Polone Škrinjar. *Delo*, št. 51 (4. 3. 1999). 20.

Urška Voličini Willewaldt: *Kmečko-delavsko pisanje Polone Škrinjar*. Ljubljana: diplomska naloga na Filozofski fakulteti, Oddelku za slovanske jezike in književnost; mentor Igor Grdina (september 1997).

*** O kmečkem življenju in ezoterični ljubezni. *Večer*, št. *** (1. 8. 2005). ***.

IZJAVA

Spodaj podpisana Sonja Janeš, rojena 19. aprila 1979 v Ljubljani, izjavljam, da je diplomska naloga Polona Škrinjar: Zgodbe iz življenja moje avtorsko delo.

KLJUČNE BESEDE

Polona Škrinjar

Klapa Joka Koprive

Pečina

Medeno leto

Zgodnja pozeba

ženski roman

mladinska povest

kmečka povest